

Didactisch handelen in de meertalige klas

Handleiding voor studenten en docenten Nederlands

Johanna van der Borden
Mieke Lafleur

Utrecht, 2022
Lectoraat Meertaligheid en Onderwijs
Hogeschool Utrecht

Inhoud

0. Inleiding	3
Waarom deze handleiding?	3
Meertaligheid	3
Combinatie van effectieve didactieken	6
1. Didactiek meertaligheid	8
Translanguaging	8
Functioneel meertalig leren (FML)	8
Continuüm van meertalig onderwijs bij Nederlands	9
2. TVO-didactiek in combinatie met didactiek meertaligheid en Nederlands	11
Belangrijkste didactische principes van TVO	11
Drie pijlers	11
1. Taalsteun	12
Aansluitmogelijkheden didactiek meertaligheid	12
Raakvlakken didactiek Nederlands	13
2. Interactie	13
Aansluitmogelijkheden didactiek meertaligheid	14
Raakvlakken didactiek Nederlands	14
3. Context	15
Aansluitmogelijkheden didactiek meertaligheid	15
Raakvlakken didactiek Nederlands	16
3. NT2-didactiek in combinatie met didactiek meertaligheid en Nederlands	17
Tweedetaalverwerving	17
Belangrijkste didactische principes van tweedetaalverwerving	17
1. Functionele taalvaardigheid	17
Aansluitmogelijkheden didactiek meertaligheid	17
Raakvlakken didactiek Nederlands	18
2. Structuur in de opbouw van de les	18
Aansluitmogelijkheden didactiek meertaligheid	19
Raakvlakken didactiek Nederlands	20
3. Taalcontact	20
Aansluitmogelijkheden didactiek meertaligheid	21
Raakvlakken didactiek Nederlands	21
4. Zelfstandig leren leren	21
Aansluitmogelijkheden didactiek meertaligheid	21
Raakvlakken didactiek Nederlands	22
4. Conclusie	23
5. Combinatie van didactieken in de praktijk – zie bijlagen	23
Literatuur	24
Bijlagen	26

0. Inleiding

Waarom deze handleiding?

Het aantal meertalige leerlingen in de reguliere klas neemt nog steeds toe. Ook het aantal talen in de klas groeit nog steeds. Dat betekent dat (aankomende) docenten Nederlands steeds vaker les geven aan leerlingen die het Nederlands niet als thuistaal hebben. Zij geven daarbij aan zich niet handelingsbekwaam te voelen om alle leerlingen in hun lessen recht te doen.

Docenten zien meertalige klassen bovendien als een last, terwijl recent onderzoek laat zien dat meertaligheid juist een meerwaarde kan hebben.

Door de talen van meertalige leerlingen toe te staan in het onderwijs worden de kennis en ervaringen van deze leerlingen niet buitengesloten en dit draagt bij aan het bevorderen van gelijke kansen.

Maar hoe moet je dat als docent aanpakken? Welke didactische concepten zijn er binnen de functioneel-communicatieve benadering van taalleren en hoe kun je die inzetten en combineren ten behoeve van de taalontwikkeling van alle leerlingen in je klas? Daar wil deze handleiding een antwoord op geven. Ze is bedoeld als basis voor het ontwerpen van je eigen lessen in meertalige klassen. Daarom zijn er in de bijlagen ook voorbeeldlessen opgenomen. Daarin maken we zichtbaar hoe je – naast de bekende didactische principes van Nederlands – een combinatie van didactieken kunt inzetten die gericht zijn op het taalleren van meertalige leerlingen. In deze bijlagen verwijzen we steeds naar de beschrijvingen in deze handleiding.

Meertaligheid

Definitie meertaligheid

Onder meertalige leerlingen verstaan we leerlingen die (thuis) meerdere talen hebben geleerd of meerdere talen beheersen, deze talen in diverse situaties kunnen gebruiken in overeenstemming met de normen en waarden van de sprekersgemeenschap of leerlingen die zichzelf identificeren als meertalig en door anderen ook als zodanig gezien wordt (Nederlof, 2018). Tot de meertalige leerlingen behoren dus niet alleen leerlingen die Nederlands als tweede taal moeten leren (NT2-leerders), maar ook de leerlingen die naast het Nederlands taalvarianten zoals dialect, sociolect of straattaal gebruiken. Al deze leerlingen hebben een andere thuistaal dan de Nederlandse taal zoals die op school gebruikt wordt.

Positieve visie op meertaligheid

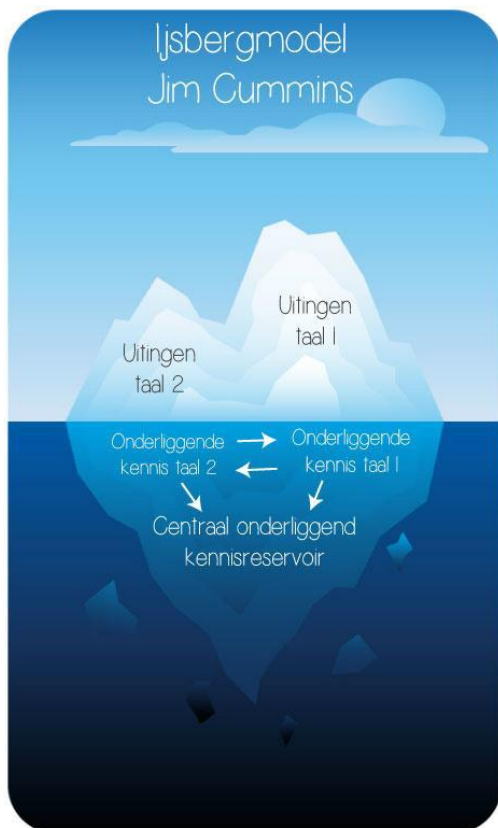
Er is sprake van een nieuwe, positievere visie op meertaligheid (Van Beuningen & Poliženská, 2019). Eerst leek meertaligheid alleen maar voor problemen te zorgen en daarom werd het gebruik van de thuistaal in de klas verboden. Een taalbad van het Nederlands werd als de beste manier gezien om de nieuwe taal te leren. Inmiddels blijkt echter uit onderzoek dat meertaligheid ook positieve effecten heeft en dat je daar als docent gebruik van zou moeten maken (didactieknederlands.nl).

De inzet van de thuistalen van leerlingen blijkt de cognitieve belasting van het werkgeheugen namelijk te verlagen. Didactiek meertaligheid richt zich op het inzetten van kennis die de meertalige leerling al heeft: van het onderwerp of thema van de les en van het leren van een taal. Het activeren van deze voorkennis heeft een positief effect op de ontwikkeling van de Nederlandse taalvaardigheid en de ontwikkeling van vakkennis (Cummins, 1981).

Zo kun je, als een leerling al kennis heeft van gedichten in eigen taal, hem daar bijv. thuis over laten praten met zijn ouders in hun eigen taal: welke gedichten zijn er in de eigen taal, hoe zijn die opgebouwd, wat maakt ze mooi of bijzonder? Zo activeer je voorkennis over poëzie en de begrippen die daarbij horen in de eigen taal (dus vakkennis) en daar kun je vervolgens op aansluiten met

begrippen uit de poëzie in het Nederlands. Denk aan rijm, beeldspraak, thema. Een bijkomend voordeel is dat je zo ook de ouderbetrokkenheid stimuleert en leerlingen laat merken dat hun eigen cultuur belangrijk is.

Onderzoek naar het positieve effect van meertaligheid op de ontwikkeling van de Nederlandse taalvaardigheid is gebaseerd op het Common Underlying Proficiency-model, afgekort tot CUP-model – in het Nederlands vertaald als Ijsbergmodel – van Cummins (1981). Het model laat zien dat veel talen een brede gemeenschappelijke basis hebben.

In dit model is te zien dat het aannemelijk is dat er in onze hersenen sprake is van gemeenschappelijke onderliggende vaardigheden voor het aanleren van talen. Dat betekent dat goede beheersing van de vaardigheden in de thuistaal voordelig kan zijn voor ontwikkelingen in een tweede taal. Wanneer één taal verder ontwikkeld wordt, kan dat indirect een positieve invloed hebben op andere talen. Als een leerling vanuit zijn eigen taal bijvoorbeeld al kennis heeft van hoe je leesstrategieën inzet om een tekst te begrijpen, kun je daar bij het leren en lezen van de nieuwe taal gebruik van maken (metrotaal.be).

Aan meertalig onderwijs en meertaligheid kunnen ook mogelijke sociaalpsychologische voordelen worden gekoppeld. Uit Vlaamse onderzoeksprojecten (zoals het Thuistaalproject en het Validivproject) blijkt dat er vooral positieve effecten zijn op het welbevinden en zelfvertrouwen van anderstalige leerlingen wanneer hun eigen thuis- en moedertalen op school worden erkend en gebruikt. Zie het voorbeeld hierboven over poëzie. Dit kan leiden tot betere schoolresultaten. Voor wie geen andere thuis- of moedertaal dan het Nederlands heeft, helpen meertalig onderwijs en meertaligheid vooral deuren naar andere taalgemeenschappen en culturen te openen (De Graaf et al., 2019). Op deze manier leren leerlingen die geen andere thuistaal hebben, over de meerwaarde van meerdere talen en culturen in de klas.

Het afwisselend gebruiken van verschillende talen (translanguaging) heeft dus een positieve invloed op de cognitieve ontwikkeling – van zowel talige als vakinhoudelijke kennis –, de prestaties en het welbevinden van leerlingen, zowel in het vo als in het mbo. De overdracht van kennis en vaardigheden tussen talen moet daarom worden aangemoedigd (Agirdag & Hermans, 2011).

Meertaligheid en het curriculum Nederlands

SLO heeft onderzoek gedaan naar (tweede)taalonderwijs aan de hand van interviews met experts over meertaligheid, een uitgebreid literatuuronderzoek naar meertaligheid en diverse adviezen en ervaringen vanuit de onderwijspraktijk. De ontwikkeling in het denken over (tweede)taalonderwijs die hieraan ten grondslag ligt, is die van een cursorische benadering naar een meer thematische. De thematische aanpak sluit aan bij een functionele visie op taal en taalontwikkeling.

Op grond hiervan doet SLO de volgende aanbevelingen voor het curriculum Nederlands (Nederlof & Smit, 2018).

1. De curricula Nederlands zouden in de doelen moeten verwoorden dat alle talen gelijk zijn, dat meertaligheid een gegeven is in de Nederlandse context, en dat thuistalen van leerlingen en de achtergronden die daarbij horen, een expliciete plek horen te hebben in het onderwijs. Het curriculum zou bijvoorbeeld concreet kunnen aansporen tot het benutten van thuistalen als bron voor de ontwikkeling van taalvaardigheden bij Nederlands én cognitieve ontwikkeling.
2. Bij Nederlands leent ook taalbeschouwing zich er goed voor om aandacht te besteden aan meertaligheid van leerlingen: verschillende talen en taalvariëteiten kunnen aandacht krijgen, waarbij gelijkwaardigheid van talen een aandachtspunt is, maar ook de invloed van talen op de sociale verhoudingen. Vergelijking van talen en taalvariëteiten en kennis van 'meertalig Nederland' zouden mogelijke inhouden zijn. Daarbij is een onderscheid mogelijk tussen taal als generiek verschijnsel (wat delen alle talen met elkaar) en taal als refererend aan 'het Nederlands'.
3. Zorg ervoor dat in het leergebied Nederlands ook ruimte is voor fictie en non-fictie uit andere culturen.
4. Verder kan werken aan een positieve houding t.a.v. meertaligheid en culturele diversiteit expliciet aandacht krijgen: niet alleen de waarde van meertaligheid voor het leren van Nederlands en van andere vakken, maar ook de waarde van meertaligheid voor individuele leerlingen (als deel van hun identiteit) en voor de maatschappij. De relatie tussen taal, cultuur/achtergrond en identiteit van leerlingen kan een inhoud zijn. Het ERK kan hierbij een bron van inspiratie zijn, evenals sommige buitenlandse curricula.
5. Het curriculum Nederlands zou ook de rol die het Nederlands speelt bij het leren van andere vakken, inzichtelijk kunnen maken: het Nederlands is de taal waarin op school over vakinhouden nagedacht en gepraat wordt. Het leren van (en over) de Nederlandse taal is één kant van de medaille en het gebruiken van het Nederlands als instructietaal bij het leren van andere vakken de andere kant. In het leergebied Nederlands zou daarom aandacht moeten zijn voor het onderscheid tussen dagelijkse taal, schooltaal en vaktaal.
6. Overweeg bij overgangsmomenten naar een andere klas of schooltype om de lat niet voor iedere leerling even hoog te leggen. Meertalige leerlingen zouden bijvoorbeeld via een passende, adaptieve taalroute in afstemming en nauwe samenwerking met vervolgonderwijs aan hun taalvaardigheid kunnen werken.

Combinatie van effectieve didactieken

In Zweden en Vlaanderen is op basis van wetenschappelijk onderzoek al aangetoond dat de integratie van diverse didactieken die gericht zijn op het taalleren van meertalige leerlingen, werkt. In deze landen is dit inzicht al opgenomen in de professionalisering van (aankomende) docenten (Hajer et al., 2018).

Dit verdient navolging in het Nederlandse onderwijs, juist omdat veel docenten zich nog niet handelingsbekwaam voelen in meertalige klassen. In deze handleiding willen we daarom beschrijven dat de integratie van meerdere didactieken voor taalleren ook in de Nederlandse onderwijscontext mogelijk is. We bieden (aankomende) docenten hiermee handvatten om lessen Nederlands te ontwerpen voor meertalige klassen.

Bekende didactieken gericht op tweedetaalleren

Van oudsher zijn er twee vormen van didactiek die zich richten op leerlingen met een andere thuistaal dan het Nederlands: de didactiek van taalgericht vakonderwijs (TVO) en de didactiek van Nederlands als tweede taal (NT2).

Voor leerlingen met een mindere goede taalvaardigheid in de taal die op school gebruikt wordt (i.c. het Nederlands), wordt door docenten in alle vakken van het vo en mbo al langer gebruikt gemaakt van de didactiek van taalgericht vakonderwijs (TVO). Daarbij worden vak- en taaldoelen gecombineerd en op deze manier vergroot een leerling niet alleen zijn vakkennis, maar ook zijn taalvaardigheid (Hajer & Meestringa, 2020; Bolle & Van Meelis, 2017).

Het onderwijs aan tweedetaalleerders zet NT2-didactiek in om de taalvaardigheid van leerlingen te vergroten. Hierbij is het leren van de Nederlandse taal het hoofddoel (Bossers, et al., 2015). We zien dat deze didactiek ook steeds meer in reguliere klassen wordt ingezet en ook daar vruchten op het gebied van taalontwikkeling van alle leerlingen afwerpt (Bell, 2020; Borrenbergs, 2021).

Didactiek meertaligheid

Bij de uitleg hiervan beginnen we met een kanttekening. Strikt genomen is er niet zoiets als de didactiek van meertaligheid. Wel zijn er zijn allerlei initiatieven om meertaligheid een plek te geven in het onderwijs, met uiteenlopende doelen (talensensibilisering, functioneel meertalig werken, eerlijker toetsen, etc.). Er is dan ook eerder sprake van een continuüm, zoals we beschrijven op p. 9, dan een didactiek die is uitgekristalliseerd en vaststaat.

Didactiek van meertaligheid richt zich op het inzetten van kennis die de meertalige leerling al heeft: van het onderwerp of thema van de les en van het leren van een taal.

Deze didactiek hanteert de principes van *functioneel meertalig leren* (FML) en *translanguaging* (Hajer & Smit, 2022). Bij FML worden in de klas planmatig actievere werkvormen ingezet om de leerlingen te stimuleren hun talen en variëteiten aan te spreken om tot leren te komen, bijvoorbeeld door problemen gericht aan te pakken en de leerlingen die een taal of variëteit delen, samen te laten werken in groepjes. Hierbij ze worden aangemoedigd naast de instructietaal/het Nederlands hun eigen thuis- of moedertalen te gebruiken. (De Graaf et al., 2019, p. 14). Dit kan in een NT2-les, maar ook in de reguliere klas, waarbij de basisgedachte is dat leerlingen hun volledige talenrepertoire kunnen inzetten om tot leren te komen, ook als de leerkracht hun talen of variëteiten zelf niet kent. Daarnaast zie je dat meertalige leerders uit zichzelf meerdere talen door elkaar gebruiken, bijvoorbeeld bij opzoekwerk of om elkaar iets uit te leggen, ook als daar niet didactisch op gestuurd wordt. Dan is er sprake van spontane *translanguaging*.

In deze handleiding laten we je zien hoe je deze drie didactieken kunt combineren om zo effectief mogelijk les te geven aan meertalige klassen om zo optimaal gebruik te maken van de meerwaarde van meertaligheid, ook in de 'gewone' les Nederlands in het vo of het mbo. We leggen hierbij ook steeds het verband met de belangrijkste didactische principes van het onderwijs in het vak Nederlands zoals die beschreven worden door Bonset et al. (2020).

Daarom leggen we eerst uit wat didactiek van meertaligheid inhoudt. Daarna beschrijven we de didactische principes van TVO met daaraan gekoppeld de mogelijkheid om meertalige didactiek hierin te integreren en we benoemen de raakvlakken met didactiek Nederlands. Datzelfde doen we vervolgens met NT2-didactiek: we beschrijven de uitgangspunten en de manier waarop de didactiek van meertaligheid en didactiek Nederlands hieraan gekoppeld kunnen worden.

Tenslotte laten we zien hoe je dit alles kunt verwerken in je eigen vo- of mbo-lespraktijk door voorbeelden van een DA-model te geven voor de vier vaardigheden lezen, schrijven, luisteren en spreken. We doen dat aan de hand van een lessenserie schriftelijke vaardigheden en een lessenserie mondelinge vaardigheden. Daarin leggen we expliciet de verbinding tussen alle didactische principes die we in deze handleiding bespreken. Zo krijg je een beeld van de keuzes die je kunt maken in het inzetten van deze principes.

1. Didactiek meertaligheid

In de inleiding van deze handleiding zijn al twee belangrijke principes van de didactiek van meertaligheid benoemd: *translanguaging* en *functioneel meertalig leren (FML)*. We lichten ze hier nader toe en beschrijven de manier waarop je ze kunt inzetten in je les.

Translanguaging

Met translanguaging wordt het principe bedoeld dat leerlingen uit zichzelf al meerdere talen en variëteiten gelijktijdig en flexibel naast elkaar gebruiken om zowel tot leren van vakinhouden en de gebruikte talen te komen als ook tot erkenning en bewustzijn van de waarde van andere talen in de klas (Duarte & Günther, 2019).

Functioneel meertalig leren (FML)

Bij FML gaat het om op een beredeneerde manier ruimte geven aan talen in meertalige klassen (Veenis & Broekhof, 2021). De docent geeft sturing en begeleiding op de mate waarin en manier waarop leerlingen hun thuistalen kunnen en mogen inzetten en zet daarmee het principe van translanguaging steeds op een functionele en doelgerichte manier in.

Vijf kernprincipes van translanguaging (Cenoz & Gorter, 2017) zijn essentieel zijn voor een succesvol inzetten van FML:

1. Er wordt een omgeving gecreëerd waarin leerlingen alle talen mogen, durven en kunnen gebruiken. Dit wordt ook expliciet duidelijk gemaakt aan de leerlingen.
2. Thuistalen worden alleen gebruikt wanneer dit nuttig is. Er worden dus mogelijkheden gecreëerd waarbij het zinvol is om andere talen te gebruiken, bijvoorbeeld bij de instructie bij een opdracht.
3. Het metalinguïstisch bewustzijn (de kennis van en over talen) wordt ontwikkeld in de klas. Zo kunnen de leerlingen hun taalrepertoire bewust gebruiken bij het leren.
4. Docenten zijn op de hoogte van de talen die de leerlingen in hun dagelijks leven gebruiken en tegenkomen en wat deze talen voor hen betekenen. Pas wanneer je je ervan bewust bent dat een leerling zich schaamt voor of juist trots is op een bepaalde taal, kun je daarmee aan de slag.
5. Het spontane meertalige taalgebruik van de leerling wordt verbonden aan geplande meertalige leermomenten in de klas (FML).

Het inzetten van translanguaging bevordert het welbevinden en de motivatie van meertalige leerlingen, omdat hun taal en cultuur en daarmee zichzelf als persoon gezien en erkend worden. Vanuit pedagogisch oogpunt heeft dit een positieve invloed op hun leerprestaties: er wordt immers aan een belangrijke voorwaarde voor een veilig leerklimaat voldaan. Ook didactisch gezien bevordert de inzet van translanguaging de leerprestaties. Zo kunnen leerlingen die de instructietaal niet goed begrijpen, opdrachten immers niet goed uitvoeren en door de inzet van hun thuistaal lukt dat wel (Veenis & Broekhof, 2021).

Als leerlingen bijvoorbeeld een schrijftaak krijgen, waarin zij voor- en nadelen van het gebruik van smartphones in de les moeten afwegen en vervolgens de lezer moeten overtuigen van hun eigen standpunt, kan inzetten van de thuistaal helpen: om te begrijpen wat zij precies moeten doen en hoe zij de opdracht aan moeten pakken. Dat kan bijvoorbeeld met behulp van een vertaling of door een bespreking in een groepje met dezelfde thuistaal. Bovendien krijgen deze leerlingen zo ook toegang tot de kennis in hun eigen taal die kan helpen om deze schrijftaak te begrijpen en uit te voeren. Je kunt als docent hier heel bewust op sturen: dat is het principe van FML.

Met FML kun je heel gericht en met vooraf bedachte sturing translanguaging in verschillende fasen en met verschillende doelen inzetten in je lessen Nederlands. Dat is te zien in onderstaande model.

Continuüm van meertalig onderwijs bij Nederlands

Fase	Doel en aanpak
1. Taalbewustzijn	Bewustwording en erkenning van (het nut en de waarde van) alle talen in de klas: <ul style="list-style-type: none"> • Waardering van het gebruik van talige diversiteit en dit zichtbaar maken. • Talige diversiteit inzetten als middel om het welbevinden van leerlingen te ondersteunen.
2. Taalvergelijking	Overeenkomsten en verschillen tussen talen inzetten bij het leren van Nederlands en van vakken: <ul style="list-style-type: none"> • Talige diversiteit aan bod laten komen als kennismaking met andere talen en taalvarianten. • Zichtbaar maken van wat leerlingen al weten vanuit hun thuistaal in relatie tot de nieuw te leren taal.
3. Meertaligheid bij receptie	Het benutten en stimuleren van het gebruik van talige diversiteit als hefboom tot leren: <ul style="list-style-type: none"> • Meerdere talen inzetten t.b.v. begrip: lezen, luisteren bij het leren van Nederlands en van de vakken. • Talige diversiteit inzetten tijdens het uitvoeren van receptieve opdrachten, het uitvoeren van groepswork, instructie en om elkaar te ondersteunen.
4. Meertaligheid bij productie	Het benutten en stimuleren van het gebruik van talige diversiteit als hefboom tot leren: <ul style="list-style-type: none"> • Meerdere talen inzetten t.b.v. productie: schrijven en spreken bij het leren van Nederlands en bij vakken. • Talige diversiteit inzetten tijdens het uitvoeren van productieve opdrachten, het uitvoeren van groepswork, instructie en elkaar te ondersteunen. • Bij receptieve vaardigheden zoveel mogelijk het gebruik van Nederlands stimuleren.
5. Taalbeheersing Nederlands	Onderdompeling in het Nederlands: <ul style="list-style-type: none"> • Taalleren geautomatiseerd. • Receptieve en productieve vaardigheden ingezet in het Nederlands t.b.v. taal- en vakleren, incl. school- en instructietaal. • Inzet thuistaal waar nodig. • Ontwikkelen compleet linguïstisch repertoire.

We onderscheiden vijf fasen, al is het goed te bedenken dat hier geen sprake is van een strikte scheiding tussen fasen, maar veeleer een continuüm van meertalig onderwijs (Bulting & Sierens, 2008), waarbij er steeds tussen de verschillende fasen heen en weer gependeld kan worden, afhankelijk van het doel van je les of lesonderdeel en afhankelijk van je doelgroep.

Je bepaalt per lesonderdeel hoe je meertaligheid inzet en aan welke fase en welk doel je dan werkt. Je kunt dus prima aan productie werken en nog steeds ruimte geven aan taalbewustzijn en taalvergelijking.

Aan het eind van dit continuüm moet deze didactische aanpak leiden tot het juiste gebruik van de taal die past bij het doel van de les en het referentieniveau waar je naartoe werkt. Het gaat dus om een ontwikkeling van de dagelijkse thuistaal (dagelijkse algemene taalvaardigheid – DAT) naar de abstractere school-, instructietaal en vaktaal die in het onderwijs gebruikt moet worden, én naar een hoger F-niveau van Meijerink (cognitief abstracte of academische taalvaardigheid – CAT) (Hajer & Meestringa, 2020). Dat laatste betekent dat leerlingen leren werken met complexere teksten, met onderwerpen die verder van hen afstaan of formelere taal dan thuis leren gebruiken.

In eerste instantie denk je bij vaktaal misschien aan de taal die bij andere vakken dan Nederlands gebruikt wordt. Toch kent ook het vak Nederlands specifieke vaktaal: koppelwerkwoord, stijfiguur, intensief lezen en briefconventies zijn daar voorbeelden van.

Daarnaast is het goed om je te realiseren dat het ontwikkelen en beheersen van het Nederlands het doel is, maar dat deze taal daarnaast ook het middel is om (in) andere vakken te leren en dat daarbij ook steeds deze fases doorlopen kunnen worden.

Andere talen blijven steeds een rol spelen tijdens de les. Het streven is dus niet om de thuistalen helemaal uit te bannen, maar om juist om alle talen in wisselwerking met elkaar verder te ontwikkelen en zo te komen tot een compleet linguïstisch repertoire. Aandacht voor meertaligheid moet hierbij niet als een extra taak boven op de dagelijkse onderwijstaken worden gezien, maar als vanzelfsprekend in de lessen moet worden geïntegreerd en dat geldt voor alle vaardigheden: lezen, luisteren, schrijven en spreken. De centrale vraag is: wanneer en hoe zet je als docent meertaligheid in zodat het doel van deze les zo goed mogelijk bereikt kan worden (<http://holi-frysk.nl/hoofdprincipes.html>).

2. TVO-didactiek in combinatie met didactiek meertaligheid en Nederlands

Taalgericht vakonderwijs combineert het werken aan vak- en taaldoelen. De vakdoelen staan centraal maar er wordt zoveel mogelijk gezocht naar mogelijkheden om ook de taalvaardigheid te verbeteren, niet in de laatste plaats omdat dit ook het leren van het vak ten goede komt: een leerling begrijpt een vaktekst of de instructie beter en kan betere werkstukken en toetsen maken, naarmate zijn taalvaardigheid beter is. Het is daarmee een bruikbare didactische aanpak in het vo en het mbo.

Belangrijkste didactische principes van TVO

De didactische principes van taalgericht vakonderwijs berusten op drie pijlers (Hajer en Meestringa, 2020):

1. Taalsteun
2. Interactie
3. Context

We lichten deze pijlers hieronder toe. Met name in het geven van taalsteun wordt gebruik gemaakt van belangrijke didactische principes vanuit het NT2-onderwijs bij de verschillende taalvaardigheden. Taalgericht vakonderwijs en de daarbij behorende didactiek wordt ook wel omschreven vanuit 5 vuistregels (Bolle en Van Meelis, 2017):

- A. Werk doelgericht aan vak en taal
- B. Zorg voor leerzaam taalaanbod
- C. Werk aan woordenschat
- D. Stimuleer toepassing en interactie
- E. Geef feedback

In elke vuistregels komt de aandacht voor taalontwikkeling – in combinatie met vakinhoud – duidelijk naar voren.

In onderstaand schema kun je lezen wat de samenhang is tussen de pijlers en de vuistregels:

Vuistregels	Pijlers
A. Stel betekenisvolle, concrete en duidelijke vak- en taaldoelen	3. Context
B. Zorg voor leerzaam taalaanbod: begrijpelijk uitdagend, interessant	1. Taalsteun 3. Context
C. Werk systematisch aan woordenschat	1. Taalsteun
D. Stimuleer toepassing en interactie	1. Taalsteun 2. Interactie
E. Geef feedback op inhoud, taal en aanpak	1. Taalsteun 2. Interactie 3. Context

Drie pijlers

We geven hieronder een beschrijving van de belangrijkste kenmerken van de drie pijlers van TVO en beschrijven vervolgens de aansluitmogelijkheden bij didactiek meertaligheid en de raakvlakken met didactiek Nederlands.

1. Taalsteun

Hiermee wordt de steun bedoeld die leerlingen krijgen bij het leren in de vorm van aanwijzingen voor en gerichte feedback op het uitvoeren van taaltaken. Het is de meest specifieke pijler van TVO: alle docenten richten zich – als het goed is – in hun didactisch handelen op (vakgerichte) context (o.a. voorkennis activeren) en interactie (o.a. samenwerkend leren), maar het bieden van taalsteun is voor vakdocenten niet altijd een automatisme, ook omdat ze niet precies weten hoe ze dat aan moeten pakken.

Taalsteun kan worden ingezet als geplande scaffolding: het werken met vooraf ontworpen talige hulpmiddelen die tijdens de les kunnen worden ingezet om over taal en vakinhoud te communiceren en te denken. Voorbeelden van dit soort hulpmiddelen zijn schrijfkaders, voorbeeldteksten en voorbeeldzinnen, schematische weergaven van de relaties tussen begrippen (Norden et al, 2020). Het betreft taalsteun die tijdelijk is, die aangepast wordt aan wat een leerling op dat moment nodig heeft en die stap voor stap wordt afgebouwd. Deze manier van taalsteun bieden helpt leerlingen om een taak gaandeweg steeds zelfstandiger uit te voeren. Dat past bij het streven naar sturen op zelfstandig leren dat in het Nederlandse onderwijssysteem (conform de fasen in de directe instructie in de voorbeeldlessen in de bijlagen), maar ook bij NT2-didactiek wordt ingezet.

Taalsteun is gericht op:

- het begrijpen van gesproken en geschreven (vak)taal;
- het produceren van nieuwe (vak)taal in schrijven en spreken;
- de ontwikkeling van taalleerstrategieën voor de aanpak van het leren.

Aansluitmogelijkheden didactiek meertaligheid

In alle drie de hierboven genoemde doelen van taalsteun kan de didactiek van meertaligheid worden ingezet. Daarbij verwijzen we nogmaals naar de brede betekenis van thuistaal zoals omschreven in de inleiding, zodat het duidelijk moge zijn dat het hierbij niet alleen gaat om taalsteun aan anderstalige leerlingen: voor veel leerlingen is de school- en vaktaal immers ook niet de taal die ze in hun dagelijks leven gebruiken. Hun thuistaal wordt ook wel benoemd als dagelijkse algemene taalvaardigheid (DAT). Zij moeten leren om deze DAT om te zetten naar de taal van school (cognitief abstracte of academische taalvaardigheid – CAT), zoals algemene schoolse instructie en vakspecifieke taal en redeneringen. Dat is nodig op alle niveaus van Meijerink. Taalsteun met inzet van de didactiek van meertaligheid is een belangrijk middel om deze school- en vaktaal goed te begrijpen en te gebruiken. Dat kan op meerdere manieren.

Bij het begrijpen en produceren van deze voor leerlingen nieuwe taal kan de thuistaal gebruikt worden om de nieuwe taal beter te begrijpen en deze correct te gebruiken door de thuistaal als taalsteun in te zetten op het niveau van woordenschat, tekstbegrip, mondeling en schriftelijke productie. Het gaat hier om net als bij de pijler Taalsteun beschreven geplande scaffolding van taal. Er is immers sprake van afnemende sturing: de inzet van de thuistaal wordt eerst bij receptieve taaltaken afgebouwd en als laatste pas bij productieve taaltaken. Uiteindelijk is dit afbouwen gericht op steeds meer en betere productie in het Nederlands. Daarbij moet steeds bekeken worden hoe de thuistaal en het Nederlands elkaar kunnen versterken: afbouwen betekent dus niet dat de thuistaal helemaal verdwijnt uit de les, maar dat hij een andere rol krijgt.

Zo zou je in een les poëzie leerlingen kunnen vragen om ook teksten van gedichten, liedjes of raps in de thuistaal te verzamelen en mee te nemen naar de les. Laat hen bespreken en vergelijken hoe woorden, beelden, ritme, klank, etc. een rol spelen in deze poëtische vormen. Nodig hen uit om zelf poëzie of songteksten te schrijven, in het Nederlands, maar ook in hun thuistaal. Wat zijn verschillen, wat komt overeen? Zie aanbeveling 3 van SLO op p.

5 van deze handleiding. Het gaat hierbij vooral om taalsteun in de vorm van taalbewustzijn en taalvergelijking zoals beschreven op p. 9 van deze handleiding.

Bij de ontwikkeling van de taalleerstrategieën kan bij alle leerlingen een beroep worden gedaan op al dan niet expliciet aanwezige kennis van het leren van hun thuistaal (en ev. andere talen). Soms zijn die ervaringen onbewust maar kan er toch gebruik worden gemaakt van onderliggende gemeenschappelijke vaardigheden, zoals zichtbaar in het eerdergenoemde IJsbbergmodel van Cummins op p. 4 van deze handleiding laat zien (Cummins, 1981). Bij leerlingen met meer onderwijservaring is de kennis van taalleerstrategieën vaak explicieter aanwezig en kan er een beroep worden gedaan op hun thuistaal voor de metataal – de taal die je gebruikt om te praten over taal en taalverwerving – die bij deze strategieën hoort.

Raakvlakken didactiek Nederlands

Didactiek Nederlands is bij uitstek gericht op het geven van taalsteun bij communicatieve taken die een leerling moet uitvoeren. Dat is zichtbaar in het werken van deel- naar totaalvaardigheden, in het aanleren van (taalleer)strategieën en bij het afbouwen van de begeleiding in het werken richting taak (Bonset et al., 2020). Taaldoelen worden steeds verbonden met doelen op andere vlakken: een juiste weergave van een tekst, een correcte brief schrijven, een goed beargumenteerd betoog houden, begrip van stijlfiguren, het proces van samenwerken, etc. Daarmee sluit de didactiek van Nederlands aan bij die van TVO. Voor uitgewerkte voorbeelden van taalsteun in de les Nederlands verwijzen we naar de lessenseries in de bijlage bij deze handleiding.

2. Interactie

Leren vindt vaak plaats in interactie met anderen: in gesprekken ontwikkelen en verdiepen leerlingen samen met de docent en met andere leerlingen begrippen, ideeën, inzichten, oplossingen, etc. (Hajer & Meestringa, 2020). De principes van samenwerkend leren zijn op deze opvatting gebaseerd: leerlingen leren beter en meer van en met elkaar (Ebbens & Ettekoven, 2016).

Bovendien biedt (mondelijke) interactie de docent de gelegenheid te ontdekken wat een leerling weet en kan, op het gebied van vakinhoud, maar ook van taal. Daar kan hij in zijn les op inspelen.

Met name gesproken taal biedt de leraar een goede kans om leerlingen te begeleiden om van dagelijks taalgebruik (DAT) over te schakelen naar het inzetten van abstractere school- en vaktaal (DAT) (Gibbons, 2009).

Om interactie effectief te laten zijn, is het belangrijk dat deze interactie betekenisvol is: dat betekent dat 'de leraar alle leerlingen uitnodigt in langere beurten met elkaar te denken, luisteren en praten, waarbij hij focus en structuur aanbrengt, en hen de nodige steun geeft om gedachten in schools taalgebruik te leren verwoorden.' (Hajer & Meestringa, 2020, p. 114).

Het gaat hierbij niet alleen om interactie tussen leerlingen onderling, maar ook om interactie tussen docent en leerlingen: de docent houdt onderwijsleergesprekken, waarbij hij alle leerlingen stimuleert tot deelname, vragen doorspeelt naar andere leerlingen en instructie, begeleiding en feedback in interactie geeft; daarnaast voert hij ook individuele hulpgesprekken. Alle deze manieren van interactie zijn erop gericht dat leerlingen de onderwijstaak steeds zelfstandiger kunnen uitvoeren. In eerste instantie stuurt de docent de interactie, maar gaandeweg kunnen leerlingen dit zelf en gaan ze in interactie met elkaar. Gibbons (2009) noemt dit interactieve scaffolding. Dat betekent adaptieve, talige ondersteuning bieden tijdens gesprekken met en tussen leerlingen, waardoor mondelinge taaluitingen over een bepaald thema stap voor stap op een hoger CAT-niveau worden getild.

Bijvoorbeeld door uitingen van leerlingen te herformuleren, te vragen om preciezer te formuleren, vakspecifieke woorden aan te dragen en door expliciet te benoemen wat de kwaliteit is van een taaluiting (Norden et al., 2020). In feite wordt zo de taalsteun die leerlingen – in interactie – van elkaar en van hun docent krijgen, gaandeweg afgebouwd.

Aansluitmogelijkheden didactiek meertaligheid

Didactiek meertaligheid kan op meerdere manieren worden ingezet bij de principes van interactie binnen TVO.

Ga in het onderwijsleergesprek in op eigen ervaringen en eigen taal(vaardigheden) die bij het onderwerp horen, geef ruimte voor het uitwisselen daarvan, werk zo samen aan betekenisonderhandeling, begripsontwikkeling en kennisdeling en maak de interactie daarmee betekenisvol en motiverend. Laat in de interactie merken dat de eigen taal waardevol is, ook om tot leren te komen.

Hierbij is het inzetten op interactieve scaffolding een beproefd middel: help leerlingen stap voor stap de overgang van hun thuistaal naar de schooltaal te zetten en zet de thuistaal in volgens de principes van afnemende sturing, zoals ook hiervoor beschreven bij Taalsteun. Het idee van benutten van thuistaal bij de overgang van DAT naar CAT is dat CAT-begrippen uit de thuistaal als steiger (steun) kunnen worden ingezet om de Nederlandse begrippen te begrijpen en te gebruiken. Je zou je in interactie kunnen voorstellen dat leerlingen in eerste instantie een begrip uit hun thuistaal gebruiken en dat de docent of een medeleerling dit herformuleert met het Nederlandse CAT-woord.

Geef als docent ook feedback op het gebruik van CAT in de productieve fase en geef desgewenst een toelichting vanuit DAT.

Zo kun je uitleggen dat in de zin *De succesvolle Meau geeft een extra optreden in Ahoy Rotterdam 'succesvolle'* een bijvoeglijk naamwoord genoemd wordt (CAT), maar dan uitleggen dat dat een woord is dat is extra's zegt van het zelfstandig naamwoord 'Meau', dat het daar iets aan toevoegt, iets bijvoegt (DAT).

Laat leerlingen met dezelfde thuistaal in duo's of groepjes samenwerken aan taken die voorbereiden op de eindopdracht, laat hen samen de instructie en de opdracht bespreken in hun eigen taal, zodat ze deze opdracht uiteindelijk goed kunnen uitvoeren conform de gestelde criteria. Of laat leerlingen met verschillende thuistalen samenwerken en gebruik maken van (digitale) hulpmiddelen in de eigen taal met hetzelfde doel: de instructie en de opdracht goed begrijpen. Stimuleer ook het gesprek over overeenkomsten en verschillen tussen talen. Op deze manier stimuleer je taalbewustzijn en taalvergelijking zoals beschreven op p. 9 met als doel om de uiteindelijke communicatieve taak goed uit te kunnen voeren.

Plan de inzet van de thuistaal en stuur daarbij op functioneel meertalig leren (FML). Geef daarnaast ook ruimte voor meer spontane translanguaging als daarmee het lesdoel beter bereikt kan worden.

Raakvlakken didactiek Nederlands

Samenwerkend leren is een belangrijk didactisch principe in de didactiek van Nederlands. Samenwerking tussen leerlingen zorgt ervoor dat veel interactie is tussen leerlingen, veel meer dan wanneer de docent centraal staat. Daarmee heeft het raakvlakken met de didactiek van TVO.

Het belang van samenwerken is niet alleen een beter product, maar ook – misschien wel juist – leren welk proces doorlopen moet worden om tot dat betere product te komen: leerlingen bespreken taakverdeling, aanpak en tijdsplanning en reflecteren samen op product en proces. Samenwerking tussen leerlingen is (...) uiterst bevorderlijk voor de ontwikkeling van metacognitieve vaardigheden' (Bonset et al., 2015, p. 40), maar dus ook voor de ontwikkeling van de taal die daarbij hoort en daarmee taal in de brede zin van het woord.

3. Context

Elke leraar zal steeds zoeken naar manieren om de lesstof zo goed mogelijk te laten aansluiten bij wat leerlingen al kunnen, weten en nodig hebben. Een belangrijk middel hierbij is het aanbrengen van context bij de leerstof.

Als je de ervaringen en inzichten die leerlingen al hebben over een bepaald onderwerp, met hen bespreekt, is dat een goed startpunt voor nieuwe lesstof. Op deze manier ervaren leerlingen dat deze stof niet helemaal nieuw is, maar dat ze deze kunnen koppelen aan wat ze al weten en kunnen. Je activeert hiermee de al aanwezige voorkennis.

Daarnaast biedt aandacht voor context ook de mogelijkheid om te werken volgens de principes van betekenisvol en functioneel leren: leerlingen begrijpen dan wat de nieuwe kennis betekent voor hun dagelijks leven in en buiten de school door dat je binnenschools en buitenschools leren met elkaar verbindt door dat expliciet te benoemen.

Beide manieren van context bieden werken motiverend, want je neemt kennis en vaardigheden die ze al hebben, serieus en sluit daarbij aan met je nieuwe lesdoel. Je legt bovendien een verbinding tussen leren op school en leren 'voor het leven'.

Het gaat bij het activeren van voorkennis nadrukkelijk ook om het slaan van een brug tussen DAT en CAT (zie paragraaf 2. Interactie). In het praten over de eigen ervaringen zullen leerlingen dat vaak doen in hun eigen alledaagse woorden (DAT) en dat vormt het startpunt voor nieuwe begripsontwikkeling waarbij je via de eerder genoemde interactieve scaffolding steeds meer gebruik maakt van CAT (Hajer & Meestringa, 2020).

Aansluitmogelijkheden didactiek meertaligheid

Dat laatste biedt ook mogelijkheden om aan te sluiten bij de principes van de didactiek van meertaligheid.

Leerlingen kunnen vertellen en schrijven over wat zij al over een onderwerp weten in het Nederlands en in andere talen. Je kunt ook stimuleren dat leerlingen eerst al thuis in hun thuistaal praten over het onderwerp van de les, zodat de voorkennis van dit onderwerp geactiveerd wordt en de nieuwe taal in de klas hierbij aangehaakt kan worden.

Bij de introductie van het onderwerp in de les besteed je aandacht aan woordenschatontwikkeling vanuit de thuistaal: "hoe heet ... in je eigen taal, in het Nederlands gebruiken we ...." Moedig leerlingen daarbij aan om bijvoorbeeld lijstjes te maken met kernbegrippen in meerdere talen (Hajer & Meestringa, 2020).

Dit zijn allemaal vormen van Functioneel meertalig leren.

Stimuleer dat de leerlingen na de les thuis vertellen wat ze gedaan hebben. Dit bevordert ook ouderbetrokkenheid en het gevoel dat de eigen taal en cultuur er mag zijn. Laat hen thuis ook bespreken wat ze geleerd hebben in en van de nieuwe taal.

Laat hen het geleerde ook in andere contexten toepassen en wijs hen op de mogelijkheden om daarbij zowel de thuis- als de nieuwe taal te gebruiken (translanguaging), afhankelijk van de situatie of omstandigheden.

Als je bijv. in je les aandacht hebt besteed aan de voor- en nadelen van vegetariër zijn en aan het formuleren en uitwisselen van valide argumenten, kun je leerlingen de buitenschoolse opdracht geven om voor de schoolkrant, in een andere klas of in de (school)bibliotheek een debatwedstrijd te organiseren voor mensen met meerdere taalachtergronden. Leerlingen die deelnemen, mogen daarbij ook hun thuistaal inzetten om argumenten meer kracht bij te zetten. Samen met andere leerlingen kunnen ze komen tot goede formuleringen in het Nederlands. De organiserende klas is de jury, op inhoud en op taalgebruik.

Zo laat je zien dat wat in de les geleerd is, ook in een andere context bruikbaar is.

Raakvlakken didactiek Nederlands

Om bij de didactiek Nederlands de reële, communicatieve taak centraal te stellen is het aanbrengen van context essentieel. Bonset et al. (2020) beschrijven dat als een belangrijke manier om zo'n taak te structureren: door voorkennis te activeren, door leerlingen te motiveren door te benoemen wat ze met het geleerde kunnen doen en door het te koppelen aan andere leersituaties binnen en buiten de les, help je leerlingen stap voor stap in het uitvoeren van een taak die ze ook in het 'echte' leven kunnen inzetten. Door het maken van deze transfer breng je context aan bij de communicatieve taak. Dat is bijv. zichtbaar in de uitgewerkte les luisteren en spreken, waarin leerlingen oefenen met een klachtengesprek dat ze vervolgens tijdens hun stage kunnen uitvoeren.

Een website voor inspirerende voorbeelden van het combineren van TVO en meertaligheid die voortgekomen is uit het Nordforsk-project www.inclusievakdidactiek.nl. Het zijn weliswaar voorbeelden uit het po en natuur- en techniekonderwijs, maar een vertaalslag naar Nederlands in het vo en mbo is zeker te maken.

3. NT2-didactiek in combinatie met didactiek meertaligheid en Nederlands

Deze didactiek richt zich op het leren van een tweede taal op basis van functionele taalvaardigheid en relevant taalaanbod en maakt gebruik van een opbouw van receptief naar productief taalgebruik met afnemende sturing en toenemende complexiteit tijdens de taalproductie.

Tweedetaalverwerving

Tweedetaalverwerving (T2) wordt in de literatuur als volgt gekarakteriseerd:

- de nieuw te leren taal (T2) is de omgangstaal van de gemeenschap waarin de verwerfer zich bevindt (Bossers et al., 2015, p. 23); in de schoolse situatie gaat het dan om het Nederlands inclusief de school- en instructietaal dat nodig is om een schoolcarrière succesvol te doorlopen;
- het gaat om successieve taalverwerving: T2-verwerving begint wanneer de thuistaal al redelijk wordt beheerst; dit in tegenstelling tot simultane taalverwerving, waarbij thuistaal- en T2-verwerving grotendeels parallel gebeurt (Bossers et al., 2015, p. 22); onder thuistaal verstaan we hier niet alleen een andere taal dan het Nederlands, maar ook dialect, sociolect en straattaal – we hanteren de brede definitie van meertaligheid, zie p. 3 van deze handleiding;
- we richten ons op gestuurde T2-verwerving: via onderwijs en/of lesmateriaal, ook wel T2-leren genoemd: het zich op expliciete manier eigen maken van de regels en begrippen van een taal; dit in tegenstelling tot ongestuurd of natuurlijk leren, waarbij iemand de T2 oppikt zoals een kind dat met de thuistaal doet (Bossers et al., 2015, p. 23)

Belangrijkste didactische principes van tweedetaalverwerving

We geven hieronder een beschrijving van de belangrijkste didactische principes van tweedetaalverwerving en beschrijven vervolgens de aansluitmogelijkheden bij didactiek meertaligheid en de raakvlakken met didactiek Nederlands.

1. Functionele taalvaardigheid

Het is belangrijk te zoeken naar voor leerlingen authentieke, herkenbare situaties. Zij bieden een zinvolle context waarin geoefend kan worden met voor hen belangrijke, realistische en levensechte taaltaken. Je kunt daarbij zowel aansluitend bij interesses en hobby's, situaties uit het dagelijks leven van leerlingen, maar ook bij doelen die leerlingen willen bereiken (denk aan andere vakken, beroeps- of vervolgopleiding). Als taalonderwijs op deze manier ingericht is, werkt dat bovendien motiverend voor leerlingen (Bossers et al., 2015). Waar mogelijk wordt er gewerkt met authentiek materiaal: dat verhoogt de herkenbaarheid van de functionele taaltaak. Hier ligt een direct verband met de pijler Context van TVO, die ook gebaseerd is op functionele taalvaardigheid.

Aansluitmogelijkheden didactiek meertaligheid

De principes van functionele taalvaardigheid en het aansluiten bij herkenbare realistische situaties en bijbehorende taaltaken bieden volop mogelijkheden om de thuistaal in te zetten. Allereerst kun je als docent vragen naar eigen ervaringen met en kennis over het onderwerp. Je kunt als voorbereiding op het onderwerp van je les, leerlingen stimuleren thuis in hun eigen thuistaal te bespreken wat ze er al van weten en welke taal daarbij hoort. Vergeet ook de culturele component niet, want ook die kunnen ze eerst in hun eigen taal bespreken. Juist omdat het gaat om realistische situaties, zullen veel leerlingen zich hierin herkennen. Als leerlingen bijv. een klachtengesprek moeten voeren met een ontevreden klant of een telefoongesprek over het inwinnen van informatie voor een activiteit die ze voor hun stage moeten organiseren, kan het goed zijn als ze thuis in hun eigen taal bespreken wat de ervaringen van ouders, vrienden of familieleden zijn, wat ze in dat gesprek zouden kunnen

vragen en zeggen en welke (culturele) verschillen er zijn tussen gesprekken thuis of op straat en in een formele setting als zo'n stage. Op deze manier brengen leerlingen kennis hierover mee naar de les en dat vormt dan de basis voor het voorbereiden van een gesprek in de gewenste, formele, Nederlandse taal. Geef ook steeds ruimte om thuistaal en -cultuur en de verschillen met het Nederlands van de school te bespreken en doe dat met oprechte interesse en waardering. Betrek alle leerlingen hierbij.

Daarnaast biedt functionele taalvaardigheid de mogelijkheid om taalontwikkeling ook in te zetten als middel om beter te kunnen functioneren op school, in de maatschappij of op de stage/het werk (zie ook het model met het continuüm van meertalig onderwijs op pag. 9 van deze handleiding). Bedenk dus steeds taaltaken die leerlingen ook 'in het echt' kunnen uitvoeren, bij een ander schoolvak, dan Nederlands, bij klacht bij een winkel of een sollicitatiegesprek. Belangrijk is dat je als docent steeds wijst op de transfermogelijkheden van wat leerlingen bij Nederlands leren, want dat zien ze niet altijd uit zichzelf. En wijs hen op de mogelijkheid om ook bij deze transfer nog steeds gebruik te maken van de thuistaal: wat zijn in die andere situaties de verschillen met de thuistaal, hoe kunnen leerlingen de kennis vanuit die thuistaal gebruiken, hoe kan de thuistaal hen helpen om de taaltaak ook bij nieuwe situaties goed uit te voeren? Hoe maakten leerlingen in de oefensituatie bij Nederlands gebruik van de thuistaal en hoe kan dat nu dan ook in nieuwe taalleersituaties?

Raakvlakken didactiek Nederlands

Een belangrijk vakdidactisch uitgangspunt bij onderwijs in het vak Nederlands is de focus op communicatief taalonderwijs: 'onderwijs waarin leerlingen taal (in ons geval het Nederlands) leren gebruiken met verschillende functies in verschillende communicatieve situaties' (Bonset et al., 2020, p. 21). Bij die communicatieve situaties gaat het om situaties die belangrijk zijn voor leerlingen voor hun functioneren als persoon, burger of deelnemer aan de Nederlandse cultuur, voor het succes bij andere schoolvakken en voor hun toekomstige vervolgopleiding en/of beroep (Bonset et al., 2020).

Dit didactisch uitgangspunt sluit naadloos aan bij de principes van functionele taalvaardigheid uit de NT2-didactiek.

2. Structuur in de opbouw van de les

De docent begeleidt en structureert het proces van taalleren door authentieke communicatieve taken met expliciet en concreet geformuleerde doelen voorzien van duidelijke criteria aan te bieden in een krachtige leeromgeving. Hij biedt structuur in taalaanbod, in receptieve en productieve oefening, waarbij er sprake is van een overgang van concrete naar meer vrije oefensituaties en van afnemende sturing conform het ABCD-model van Neuner, dat gebaseerd is op de functionele, communicatieve benadering van taalleren, zoals beschreven in de paragraaf hiervoor.

Hierbij bestaat de A-fase uit het aanbieden van nieuwe taal, de B-fase uit het inslijpen van de nieuwe taal in receptieve verwerkingsvormen, de C-fase uit het oefenen in gestructureerde en gestuurde productie en de D-fase uit het toepassen in vrije productie en dus het uitvoeren van de productieve communicatieve taak (Verboog et al., 2021).

Als iemand een verzoek wil indienen bij de conrector van de school omdat hij een dag langer vakantie wil, krijgt hij in de A-fase de belangrijke woorden en zinnen aangeboden en informatie over de juiste inhoud en toon. In de B-fase oefent hij dit alles in allerlei receptieve oefenvormen gericht op bijvoorbeeld herkenning en goed/fout-beoordeling. In de C-fase oefent hij fragmenten van het gesprek waarbij nog veel structuur geboden wordt: het begin van zinnen wordt gegeven of delen van het gesprek zijn al ingevuld, waardoor hij nog niet helemaal zelfstandig het gesprek hoeft te voeren. Dat gebeurt pas in de D-fase.

Ook wordt structuur geboden door deze lesopbouw in te bedden in het VUT-model: in de V-fase wordt vooruitgekeken: doelen en criteria worden benoemd, voorkennis wordt geactiveerd en leerlingen worden gemotiveerd; U-fase bestaat uit het hiervoor beschreven ABCD-model en in de T-fase wordt teruggekeken op het product (de communicatieve taak) en proces van leren (Verboog et al., 2021). Dat zie je ook terug in de uitgewerkte lesvoorbeelden in de bijlage.

Aansluitmogelijkheden didactiek meertaligheid

Juist omdat het bieden van structuur de leidraad voor de lessen is, kan het model van het continuüm van meertalige didactiek (zie pagina 9 van deze handleiding) hier goed ingepast worden: het sluit immers nauw aan bij de structuur van ABCD en VUT.

In de V-fase activeer je voorkennis vanuit de thuistaal zoals hierboven beschreven is bij Functionele taalvaardigheid. Laat ook leerlingen in de les gebruik maken van hun thuistaal (bijv. digitaal, met medeleerlingen) om goed te begrijpen wat het doel van de les is en welke criteria gehanteerd worden. Als dat niet duidelijk is, mag je ook niet van leerlingen verwachten dat zij een goed resultaat laten zien. Ook bij het motiveren van leerlingen stimuleer je het gebruik van thuistaal en -ervaringen. Het is een goed moment om aandacht te besteden aan taalvariatie binnen een taal en aan de talen die aanwezig zijn in de klas (Jansen & Pennewaard, 2022) en de variatie aan culturen in de klas. Stimuleer in dit verband erkennen en leren van en met elkaar en creëer zo meertalig bewustzijn (Jansen & Pennewaard, 2022).

In de A-fase is het belangrijk dat iedereen goed begrijpt wat woorden en zinnen betekenen en de inzet van de thuistaal is een goed middel om dit doel te bereiken. Schakel steeds van thuis- naar doeltaal, zodat je er zeker van bent dat iedereen het goed begrijpt. Hier kun je dus ook heel goed de brug tussen DAT en CAT slaan.

In de B-fase oefen je receptief en dan kun je voor de instructie van de opdrachten desgewenst de thuistaal inzetten als je het idee hebt dat leerlingen niet goed begrijpen wat de bedoeling is. Ook voor begripsvorming is de thuistaal nog steeds een goed instrument.

In de C-fase mag de thuistaal ook nog steeds een rol . Je vraagt nu immers van leerlingen dat de taalfuncties ook productief gaan gebruiken en dat gaat een stap verder dan begripsvorming. Dus daar waar inzetten van de thuistaal het goed uitvoeren van de opdracht, qua instructie, maar ook qua inhoud, ten goede komt, is dat zeker aan te bevelen.

In de D-fase probeer je te stimuleren dat leerlingen zoveel mogelijk de doeltaal gebruiken. Daar waar ze vastlopen in het begrijpen van de instructie of het uitvoeren van de opdracht, kan de thuistaal nog steun bieden, maar de sturing vanuit de thuistaal neemt wel steeds meer af.

In de T-fase kan de thuistaal ook weer functioneel ingezet worden. Veel leerlingen vinden het moeilijk om te reflecteren, zeker op het proces van leren. Dat vraagt vaak een metataal die moeilijker en abstracter is dan het Nederlands dat zij beheersen. Stimuleer daarom ook in deze fase gebruik van de eigen taal, bijv. door leerlingen in hun thuistaal te laten noteren wat ze thuis of aan vrienden zouden vertellen over wat en hoe ze geleerd hebben. Help hen met de stap naar de (uiteindelijk) vereiste doeltaal.

Speciale aandacht is er steeds voor de inzet van de thuistaal en leerstrategieën die in de thuistaal al verworven zijn, bij het aanleren van taalleerstrategieën in de les. Dus bespreek bijv. bij luisterteksten op welke manieren leerlingen in hun eigen taal of in een andere setting (bijv. als ze thuis of op straat luisteren naar iets of iemand) naar een tekst, video of persoon luisteren. Hoe selecteren ze informatie die voor hen van belang is (gericht luisteren), wat doen ze om de belangrijkste informatie na te vertellen aan iemand anders (globaal luisteren)? Hoe onthouden ze specifieke informatie die ze later nodig hebben (intensief

luisteren) en wat zetten ze in om zich een mening te vormen over wat ze horen (kritisch luisteren)? Je werkt zo aan hun metalinguïstisch bewustzijn: je leert je leerlingen inzien hoe talen en variëteiten verschillen en overeenkomen. Dit helpt leerlingen bij het leren van een nieuwe taal.

Raakvlakken didactiek Nederlands

Bij de opbouw van communicatief taalonderwijs beschrijven Bonset et al. (2020) een aantal principes:

- de indeling van de leerstof in basisvaardigheden, deelvaardigheden en totaalvaardigheden
- de transfermogelijkheden van de leerstof
- de ordening van de leerstof naar toenemende complexiteit

Deze drie principes sluiten aan bij het aanbrengen van structuur in de les zoals hiervoor beschreven bij NT2-didactiek.

Ook bij de didactiek van Nederlands is immers het uitgangspunt dat deelvaardigheden (cf. A-, B- en C-fase) nodig zijn bij en gericht moeten zijn op het gebruiken van taal in echte communicatieve situaties waarin totaalvaardigheden geoefend worden (D-fase).

Het DA-model bij Nederlands kent eenzelfde opbouw als het VUT- en ABCD-model van NT2. In beide modellen is er sprake van afnemende sturing: de leerlingen moeten taken steeds meer zelfstandig uitvoeren. 'Taken die de leerlingen krijgen, hebben als doel dat de leerlingen de lesstof gaan beheersen en zelf kunnen toepassen' (Berben, 2018, p. 44).

In het aanbrengen van structuur in de les zitten bij zowel NT2 als bij Nederlands mogelijkheden tot transfer. Zo vindt transfer naar eerder verworven kennis en vaardigheden plaats bij het activeren van voorkennis van leerlingen. Daarnaast is er tijdens de les sprake van transfer naar andere leersituaties, bijv. tussen taken die veel op elkaar lijken of tussen strategieën bij deelvaardigheden. Tenslotte vindt er transfer plaats naar toepassingsituaties buiten de les, juist door aan te sluiten bij wat leerlingen daar nodig hebben.

In de opbouw van de NT2-les is er sprake van een toenemende complexiteit in de leerstof en dat zien we ook terug in de didactiek Nederlands: daar wordt de complexiteit bepaald door de mate van afstand tot de andere deelnemers aan de communicatie, tot het onderwerp, door de lengte van teksten en door de mate van hulp bij de opdracht (Bonset et al., 2020). Dat zien we bij NT2-didactiek terug in de ABCD-opbouw (opbouw in complexiteit en afnemende sturing) en in de talige eisen die gesteld worden in het Europees Referentie Kader (ERK) (Taalunie, 2018). Hoe hoger het (taal)niveau, des te complexer en abstracter de communicatie, vergelijkbaar dus met de indeling van 1F naar 4F van Meijerink (Expertgroep Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen, 2008).

3. Taalcontact

Bij taalcontact gaat het om het taalaanbod en de interactie.

Dat taalaanbod is rijk, begrijpelijk en interessant en wordt in eerste instantie aangeboden door de docent; we spreken in dit verband ook wel van de 3B's: **b**egrijpelijk, **n**et **b**oven het niveau (interlanguage/ $i + 1$) én **b**elangrijk.

De interactie vindt plaats in de les, zowel tussen docent en leerlingen als tussen leerlingen onderling. Interactie wordt ingezet tijdens het aanbieden van leerstof, het oefenen ermee en het uitvoeren van de taaltaak. Ook de begeleiding daarvan vindt plaats in interactie: de docent geeft impliciete feedback door modeling, recasting en expansie en stimuleert leerlingen om dat ook onderling te doen.

Daarnaast stimuleert de docent ook de interactie en het taalcontact buiten de les: juist omdat het steeds gaat om functionele en realistische taaltaken, kunnen deze ook in de vorm van buitenschools leren steeds verder en breder geoefend worden. Op deze manier wordt ook het nut en belang van het geleerde duidelijk (Bossers et al., 2015).

Aansluitmogelijkheden didactiek meertaligheid

Juist in het stimuleren van taalcontact binnen en buiten de klas ontstaat ook de mogelijkheid om naast geplande translanguaging in de vorm van Functioneel Meertalig Leren (FML) ook spontane translanguaging aan te moedigen. Wijs leerlingen erop dat ze hun ervaringen met het inzetten van de thuistaal om het Nederlands van de school te leren, ook kunnen gebruiken als ze in andere settings met mensen en taalleersituaties in contact komen, waarin ze het Nederlands niet zonder meer of niet zo makkelijk en vanzelfsprekend kunnen gebruiken. Stimuleer hen ook in deze situaties talen te vergelijken, dit met gesprekspartners te bespreken. Vanuit de positieve waardering en erkenning die ze bij FML ervaren hebben, zullen ze dit eerder durven doen.

Zo kunnen ze translanguaging op grond van de ervaring met FML bewust inzetten bij het leren van andere vakken en de aanpak van de opdrachten in de klas bij die andere vakken, maar ook tijdens informele situaties zoals sportactiviteiten, een bezoek aan een evenement of de omgang met vrienden.

Raakvlakken didactiek Nederlands

De raakvlakken met de didactiek van Nederlands zitten vooral in het stimuleren van de inzet van wat bij Nederlands geoefend en geleerd is, buiten de les. Zoals al beschreven in de paragraaf hiervoor is het ook bij Nederlands van belang leerlingen te wijzen op de mogelijkheden van transfer van wat ze in de les geleerd hebben naar situaties waarin vergelijkbare vaardigheden van hen gevraagd worden: bijv. als persoon, burger, werknemer of leerling bij andere vakken op school (Bonset et al., 2020).

4. Zelfstandig leren leren

Als het ergens duidelijk is dat leren niet stopt op school, is dat wel in het NT2-onderwijs. Als iemand alleen op school de nieuwe taal leert, zal hij bijzonder weinig progressie maken. Daarom is het belangrijk om leerlingen te helpen in het steeds zelfstandiger leren van de nieuwe taal in zoveel mogelijk situaties. De docent stimuleert daarom stap voor stap de autonomie van de leerlingen: door het aanleren van strategieën, het aanreiken van instrumenten voor reflectie, zowel op het leerresultaat als het leerproces en het bieden van mogelijkheden voor zelfstudie of zelfs een eigen leerroute. Er is hierbij sprake van afnemende sturing op het leerproces en steeds meer stimuleren van het leren maken van eigen keuzes en het stellen van persoonlijke leerdoelen (Bossers et al., 2015). Het is vergelijkbaar met de bij TVO beschreven scaffolding.

Aansluitmogelijkheden didactiek meertaligheid

Vanuit de didactiek meertaligheid help je leerlingen naar het zoeken van manieren om hun eigen taalleren te sturen en daarbij de thuistaal flexibel, gericht en doelbewust in te zetten. Ze maken hierin eigen keuzes en zullen vanuit hun ervaringen met het inzetten van de thuistaal bij FML in de les steeds beter kunnen kiezen wat op welk moment helpt. Dit doen ze niet alleen tijdens de les, maar ook daarbuiten, zoals we hierboven beschreven hebben in paragraaf 1. Functionele taalvaardigheid en paragraaf 3. Taalcontact.

Ook het inzetten van de thuistaal bij meer metalinguïstische strategieën om taal van de school te leren en bij meer procesmatige, reflectieve taalhandelingen helpt bij het sturen van het eigen leerproces en bij zelfstandig leren leren. Ook hier heb je leerlingen eerst laten

ervaren op welke manieren de thuistaal hierbij ingezet kan worden (FML) zoals beschreven in paragraaf 2. Structuur in de opbouw van de les. Gaandeweg neemt jouw sturing hierin af en kunnen ze zelf steeds betere keuzes maken vanuit eerdere (taal)leerervaringen opgedaan in hun thuistaal en voor NT2-leerders opgedaan in het onderwijs in hun thuisland. Je helpt hen ook om steeds beter en met minder sturing de transfer te maken naar bijv. andere vakken: ook daar worden immers reflectie en keuzes voor zelfstandig leren gevraagd. Ze weten ook in die situaties de thuistaal gericht in te zetten.

Raakvlakken didactiek Nederlands

Bonset et al. (2015) beschrijven als belangrijk kenmerk van de didactiek Nederlands dat de leerling actief en in toenemende mate zelfstandig leert. Zij maken daarbij een onderscheid tussen zelfstandig werken, zelfstandig leren en leren leren. Dat is daarmee vergelijkbaar met NT2-onderwijs.

In uitgewerkte lesvoorbeelden (DA-model) is zichtbaar hoe leerlingen werken aan duidelijke leerdoelen, aan oriëntatie op de taak, de bijbehorende leeractiviteiten en aanpak. Er is sprake van keuzevrijheid: in plaats, tijd, opdrachten en aanpak – dat stimuleert zelfverantwoordelijkheid. Beoordeling (summatief) wordt altijd vooraf gegaan door feedback (formatief) op grond waarvan een leerling op zijn taak kan reflecteren en deze kan verbeteren. En last but not least: leerlingen werken samen en ontwikkelen op deze manier metacognitieve vaardigheden.

Dit zijn allemaal stappen om steeds meer en beter verantwoordelijkheid te leren nemen voor het eigen leerproces. Leren leren dus.

4. Conclusie

We zien de volgende didactische principes dus in de diverse didactische benaderingen terugkomen, soms in varianten van elkaar:

- Het belang van functionele opdrachten, in authentieke situaties, met waar mogelijk authentiek materiaal en met realistische communicatieve taken, geplaatst in een duidelijke (ook interculturele) context, herkenbaar en bruikbaar in de praktijk van school, stage en maatschappij en daardoor motiverend voor leerlingen.
- Het principe van het stellen van duidelijke en haalbare doelen, met speciale aandacht voor taaldoelen én met duidelijke criteria.
- Het belang van het motiveren van je leerlingen: functionele taken, aansluiten bij (meertalige en multiculturele) voorkennis, gericht op echt iets leren = i+1, met daarbij de onderkenning van het belang van thuistaal en culturele achtergrond en identiteit (bewustwording, gezien worden, erkenning, waardering).
- De inzet van een palet aan didactische principes en werkvormen, passend bij het doel en de doelgroep: interactie, translanguaging, FML, samenwerkend leren, activerende werkvormen
- Het gebruik van scaffolding:
  - de stapsgewijze opbouw van de lessen en het bieden van structuur: van receptief naar productief, van gesloten naar open, van concreet naar abstract, met een herkenbare plaats voor FML en translanguaging;
  - stapsgewijze afbouw van de begeleiding gericht op steeds meer en beter zelfstandig functioneren: in de inzet en de rol van de thuistaal, in taalsteun in het algemeen, in interactie, in instructie en sturing, in een stapsgewijze aanpak van feedback geven op proces (van formatief naar summatief beoordelen)
- En last but not least: zoveel mogelijk maatwerk bieden, juist vanwege alle verschillen in de klas. Die onderstrepen het belang van differentiëren: in instructie, in doelen, inhoud en werkvormen, in begeleiding en toetsing (Berben, 2018) én in inzet van de thuistaal. Je zoekt hierbij steeds naar een evenwicht tussen de hele klas bij de les betrekken en het leveren van maatwerk.

5. Combinatie van didactieken in de praktijk – zie bijlagen

In de bijlage bij deze handleiding vind je twee lessenseries waarin we de combinatie van didactieken in de praktijk van het lesgeven zichtbaar maken: een lessenserie voor mondelinge vaardigheden en een lessenserie voor schriftelijke vaardigheden.

Elke lessenserie begint met een inleiding waarin we de belangrijkste didactische principes voor de betreffende vaardigheden beschrijven. In het voor Nederlands bekende DA-model geven we daarna aan hoe je per lesfase de didactiek van TVO, NT2 en meertaligheid zou kunnen inzetten.

Literatuur

- Agirdag, O. & Hermans, M. (2011). Etnische ongelijkheid in het onderwijs: een pleidooi voor meertalig onderwijs. *VMT Vlaams Marxistisch Tijdschrift*, 44(3), 19-23
- De Backer, F., & Royackers, J. (2018). Differentiatie in de klas. Differentiatie op de toets? *Impuls*, 49(1).
- De Backer, F., Slembrouck, S., & Van Avermaet, P. (2019). Assessment accommodations for multilingual learners: Pupils' perceptions of fairness. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 40(9), 833-846.
- Bell, A. (2020). Een plek voor NT2 in het mbo, NT2-expertise delen met het reguliere onderwijs. In: *Les 215. Tijdschrift voor NT2 en taal in het onderwijs*, 2020. Amsterdam: Boom
- Berben, M. (2018). *Differentiëren is te leren! Omgaan met verschillen in het vo en het mbo*. Amersfoort: CPS
- Beuningen, C. van & Polišenská, D. (2019). Meertaligheid in het voortgezet onderwijs. Een inventarisatiestudie naar opvattingen en praktijken van talendocenten. In: *Levende Talen Tijdschrift* Jaargang 20, nummer 4, 2019.
- R. (Eds.), *Handboek Vreemdetalendidactiek: Vertrekpunten, Vaardigheden, Vakinhoud* (pp. 357-372). Bussum: Uitgeverij Coutinho.
- Bolle, T. & Van Meelis, I. (2017). *Taalbewust beroepsonderwijs. Vijf vuistregels voor effectieve didactiek*. Tweede, herziene druk. Bussum: Coutinho
- Bonset, H., Boer, M. de & Ekens, T. (2015). *Nederlands in de onderbouw. Een praktische didactiek*. Zesde druk. Bussum: Coutinho.
- Bonset, H., Boer, M. de & Ekens, T. (2020). *Nederlands in de onderbouw. Een praktische didactiek*. Zevende druk. Bussum: Coutinho.
- Borrenbergs, M. (2021). NT2-ondersteuning IN de klas. Expertise delen met het regulier voortgezet onderwijs. In: *Les. Tijdschrift voor NT2 en taal in het onderwijs*, 8 februari 2021. Amsterdam: Boom
- Bossers, B., Kuiken, F. en Vermeer, A. (2015). *Handboek Nederlands als tweede taal in het volwassenenonderwijs*. Tweede, herziene druk. Bussum: Coutinho
- Bultinck, K. & Sierens, S. (2008), *Vooronderzoek Project "Thuis taal op school"* (PPT – 4 juni 2008). Gent: Steunpunt Diversiteit & Leren, Universiteit Gent & Leuven: Centrum voor Taal en Onderwijs, Katholieke Universiteit Leuven.
- Cenoz, J., & Gorter, D. (2017). Minority languages and sustainable translanguaging: Threat or opportunity? *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 38(10), 901-912.
- Cummins, J. (1981). Four misconceptions about language proficiency in bilingual education. *Nabe Journal*, 5(3), 31-45.
- Ebbens, S. en Ettehoven, S. (2016). *Samenwerkend leren. Praktijkboek*. Vierde druk. Groningen: Noordhoff Uitgevers
- Gibbons, P. (2009). *English learners, academic literacy and thinking. Learning in de Challenge Zone*. Portsmouth (NH): Heinemann
- Günther-van der Mei, M. & Duarte, J. (2020). *Meertalig voortgezet onderwijs voor iedereen*. In: *Levende Talen Magazine*, 2020-6
- Duarte, J. en Günther, M. (2019). *Meer meertaligheid in het basisonderwijs...Ja maar, hoe? Nieuwe inzichten door meertaligheidsprojecten*. In: *MeerTaal*, 2018-2019 Jaargang 6, 16-20
- Expertgroep Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen. Werkgroep Taal (2008). *Over de drempels met taal. De niveaus voor taalvaardigheid. Onderdeel van de eindrapportage van de Expertgroep Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen*. Enschede: SLO
- De Graaf, A., Delarue S. & De Coninck, K. (2019). *Antwoorden op vragen over omgaan met meertaligheid in het onderwijs in het Nederlandse taalgebied*. Den Haag: Nederlandse Taalunie
- Hajer, M., Kootstra G. J. & M. van Popta (2018). *Ruimte en Richting in Professionalisering voor Onderwijs aan Nieuwkomers*. Utrecht, Hogeschool Utrecht

Hajer, M. & Meestringa, T. (2020). *Handboek taalgericht vakonderwijs*. Vierde, herziene druk. Bussum: Coutinho

Hajer, M. & Smit, J. (2022). Talenbewust lesgeven door de schoolvakken heen: Meer dan woordenschat alleen. In: J. Duarte, M. Günther-Van der Meij, C. Frijns, & B. Gezelle Meerburg (Eds.), *Talenbewust lesgeven*. Bussum: Coutinho

Jansen, I. en Pennewaard, L. (2022). *Teamgids voor Meertaligheid (2). Wijzer in het curriculum*. Amersfoort: SLO

Nederlof, N. (2018). *Meertaligheid in het Nederlandse onderwijs. Aanbevelingen voor curriculumherziening en nationaal taalbeleid*. Utrecht: Universiteit Utrecht

Nederlof, N. & Smit, J. (2018). *Meertaligheid in primair en voortgezet onderwijs. Een stand van zaken en curriculaire aanbevelingen*. Enschede: SLO

Norden, S., Hajer, M. & Smit, J. (2020). *Iedereen kan meedoen in de natuur- en techniekles. Nederlandse ervaringen binnen een internationaal onderzoek naar inclusief, taalgericht vakonderwijs*. In: Tijdschrift Taal 2020, Jaargang 10, . 16. Assen: Koninklijke Van Gorcum

Taalunie (2018). *Gemeenschappelijk Europees referentiekader voor moderne vreemde talen: leren, onderwijzen, beoordelen. Supplement met nieuwe descriptoren*. Den Haag: Taalunie

Veenis, A. en Broekhof, K (2021). *Translanguaging in de klas. Mag het ietsjes meer zijn?* In: JSW 2 2021

Verboog, M., Gunawan, D. & Gunawan, I. (2021). *Praktijkboek NT2. Handleiding taal en inburgering*. Amsterdam: Boom

<https://didactieknederlands.nl/dekwestie/2020/06/thuistalen-in-de-klas/> geraadpleegd op 5-7-2022

<http://holi-frysk.nl/hoofdprincipes.html> geraadpleegd op 13-7-2022

<https://www.onderwijskennis.nl/artikelen/kansrijke-aanpak-omgaan-met-meertaligheid> geraadpleegd op 4-7-2022

[moedertaal - Metrotaal.be](https://www.moedertaal-metrotaal.be) geraadpleegd op 4-7-2022

Bijlagen

Lessenserie schriftelijke vaardigheden

Lessenserie mondelinge vaardigheden

Uitwerking van de didactische aanpakken in de lessen Nederlands

In deze bijlagen vinden jullie voorbeelden van uitgewerkte lessen Nederlands waarin de didactiek van meertaligheid, NT2 en TVO die in de handleiding zijn beschreven gecombineerd worden met de didactiek van het Nederlands. Wij willen in de lessen zichtbaar maken hoe je de lessen Nederlands kunt versterken door de inzet van deze didactische aanpakken en hoe je dit heel concreet zou kunnen doen. We hebben gekozen voor een combinatie van lessen lees- en schrijfvaardigheid voor het voortgezet onderwijs en luister- en spreekvaardigheid voor het middelbaar beroepsonderwijs. Wij hebben de lessen uitgewerkt in het DA-model dat jullie gebruiken voor de uitwerking van de lessen bij Nederlands. Aan dit model hebben wij drie kolommen toegevoegd met de drie didactieken waarin we expliciteren hoe je deze kunt aanpakken in de les. Het is zeker niet de bedoeling dat jullie in alle lessen en in alle fases deze didactieken op deze manier gaan inzetten. Het hangt af van het doel van de (les)fase, de doelgroep en van wat je ziet gebeuren in de les. Als je bijv. merkt dat een leerling het gevoel heeft dat de manier van met elkaar omgaan in Nederland beter is dan in zijn eigen cultuur, zet dan in op taalbewustzijn en -vergelijking, zodat hij zich erkend voelt. Als je merkt dat voor een leerling een instructie niet duidelijk is, laat hem dan nog gebruik maken van zijn thuistaal.

Lessenserie lees- en schrijfvaardigheid

De lessenserie bestaat uit twee lessen leesvaardigheid en twee lessen schrijfvaardigheid. Deze lessen zijn ontwikkeld voor het voortgezet onderwijs. De leerlingen verzamelen en verwerken in de leesles informatie van de website van hun school die ze nodig hebben in de schrijflessen. In de schrijflessen zetten ze de informatie in bij het schrijven van een zakelijke brief. De eindopdracht betreft dus een functionele opdracht (de brief wordt opgestuurd naar de juf/meester van hun basisschool), alle lessen worden opgebouwd volgens het ABCD-model (van receptief naar productief), er wordt gebruikgemaakt van TVO (taalsteun, context en interactie) en in de voorbereiding en bij bepaalde opdrachten wordt de thuistaal (FML) ingezet. Deze didactische aanpakken worden gekoppeld aan de didactiek van Nederlands.

Concreet betekent het dat de volgende combinaties van didactische aanpakken in de uitgewerkte lessen plaatsvinden:

Leesvaardigheidsdidactiek: functionele taak (met welk doel leest iemand 'in het echt' een bepaalde tekst?), voorkennis activeren – met inzet van kennis over het onderwerp en woorden in de thuistaal, leesstrategieën inzetten – met inzet van kennis vanuit (situaties in) de thuistaal, transfer maken naar andere teksten (bijv. van leerteksten bij andere vakken), interactie over wat er gelezen is (ruimte bieden om over de inhoud te spreken (TVO)).

Schrijfvaardigheidsdidactiek: functionele taak, schrijven als middel en als doel, doel en criteria (passend bij het niveau van Meijerink), doel- en doelgroepgericht schrijven, kennis van teksten, tekstopbouw en stijl, formulering, planning en revisie, schrijven in rondes, formatieve en summatieve feedback, beoordelingsmodellen en correctiecodes, toetsing en beoordeling (Bossers, 2015)

Woordenschatdidactiek: woordselectie, receptief versus productief, incidenteel of intentioneel, VSCC, herhaling, woordraad- en woordleerstrategieën, leerlast van woorden; inzet thuistaal t.b.v. begrip (V en S), DAT en CAT, vak- en schooltaal, strategieën (Bossers, 2015)

Les Leesvaardigheid voor klas 1 vmbo basis/kader/tl

1. Lesonderwerp/thema

De leerlingen leren informatie te verwerken van een website van een middelbare school. Ze leren oriënterend te lezen, verkennend te lezen, informatie te verwerken en ze reflecteren op het lezen. De informatie die zij hierin vinden en verwerken, presenteren ze in een PowerPoint aan elkaar. Deze informatie zetten ze in bij de les schrijfvaardigheid. In die les schrijven ze een brief aan hun juf of meester van de basisschool waarin ze beschrijven waarom de school die zij gekozen hebben, een goede school is. Ze informeren en overtuigen.

2. Beginsituatie

De les is ontworpen voor een eerste klas vmbo- basis kader/ tl. De leerlingen komen van de basisschool en hebben 1F-niveau (Bonset, et al 2020). De leerlingen kunnen eenvoudige informatieve teksten lezen over alledaagse onderwerpen en over onderwerpen die aansluiten bij de leefwereld. De teksten die ze moeten verwerken zijn eenvoudig van structuur; de informatie is herkenbaar geordend. De teksten hebben een lage informatiedichtheid; de belangrijke informatie is overzichtelijk weergegeven en herkenbaar. De leerlingen kennen de meeste alledaagse (frequente) woorden, of kunnen de betekenis van een onbekend woord uit de context halen. De leerlingen hebben geleerd belangrijke informatie uit de tekst te halen en kunnen een oordeel over een tekst verwoorden. De leerlingen kennen de stappen om de inhoud te verkennen en de informatie te verwerken De leerlingen hebben geleerd wat

het verschil is tussen een feit en een mening. Ze zijn bekend met de inzet van digitale middelen, zoals mentimeter, wooclap, padlet en PowerPoint. De leerlingen kunnen met richtvragen informatie zoeken op een website.

3. Persoonlijk lesdoel

N.v.t.

4. Lesdoelen

Hoofddoel:

De leerlingen verzamelen de hoofdzaken van een website en verwerken die informatie in een PowerPointpresentatie .

Wij hanteren hierbij de volgende criteria:

Taaldoelen:

De leerlingen kunnen woordraadstrategieën inzetten om de moeilijke woorden op de website te begrijpen.

De leerlingen kunnen leesstrategieën inzetten om de informatie op de website te verwerven (opzoeken, hoofd- en bijzaken onderscheiden).

Inhoudelijk doelen:

De leerlingen kunnen leesstrategieën verwerken.

De leerlingen kunnen informatie ordenen.

De leerlingen kunnen informatie samenvatten en beoordelen.

Didactische doelen:

De leerlingen kunnen samenwerken, waarbij zij taken verdelen binnen hun groepje.

De leerlingen kunnen in overleg komen tot concrete afspraken waarin er sprake is van individuele aanspreekbaarheid en wederzijdse afhankelijkheid.

De leerlingen bepalen samen de inhoud van de PowerPoint.

De leerlingen leren werken met afnemende sturing van de docent.

De leerlingen worden gestimuleerd tot het gebruik van talige diversiteit als hefboom tot leren.

Pedagogische doel:

De leerlingen voelen zich gewaardeerd en erkend in het gebruik van talige diversiteit.

5.Tijd

Wij geven bij deze uitwerking geen tijdsindicatie. Wij laten dit over aan de eigen inschatting.

Bijlage: opdrachtenblad + eindopdracht.

In onderstaand lesmodel verwijzen we naar de nummers van de opdrachten van deze bijlage.

6. VUT <i>Geef in deze kolom aan of het de V, de U of de T-fase betreft</i>	7. Fasen <u>Directe instructie</u> <i>Geef hier per fase aan wat er concreet tijdens de les gaat gebeuren</i>	8. Lesstof <i>Geef hier in steekwoorden weer wat de lesstof/ inhoud per fase is.</i>	9. Leermiddelen en leeractiviteiten <i>Geef hier per fase aan welke leermiddelen en welke leeractiviteiten worden toegepast</i>	10. Taakverdeling en gedrag docent <i>Geef hier per fase aan - wat de taakverdeling is, - wat de de docent concreet zegt en doet. Geef verbanden aan met de zes rollen van de leraar.</i>	11. Gedrag leerling <i>Geef hier per fase concreet aan wat het gedrag van de leerlingen is (o.a. houding, reacties, activiteiten)</i>	12. Meertaligheid 1. Taalbewustzijn 2. Taalvergelijking 3. Receptie 4. Productie 5. Beheersing	13. NT2 1. Functionele taalvaardigheid 2. Structuur in opbouw van les 3. Taalcontact 4. Zelfstandig leren leren	14. TVO 1. Taalsteun 2. Interactie 3. Context
LES 1								
V	1.: Aandacht richten op de lesdoelen en voorkennis activeren	<u>Lesdoelen en taaldoelen</u>	Met behulp van een <u>spoorboekje</u> wordt verteld wat er deze les gedaan gaat worden. De taaldoelen staan op het bord.	Docent is gastheer/gastvrouw. Programma wordt verteld, waarbij duidelijke verwachtingen worden uitgesproken. De docent vertelt aan welke leerdoelen deze les gewerkt gaan worden.	De leerlingen luisteren naar de docent.	Bij de taaldoelen stilstaan bij het feit dat er meerdere talen zijn (1) en aandacht besteden aan verschillen (2) – steeds in relatie tot lesdoel en opdracht	V-fase (2): Doelen en criteria	Expliciteren taaldoelen (1)
		<u>Motiveren van leerlingen</u> Wat is al bekend , waar zijn ze nieuw en aan het eind vragen wat ze willen bewaren	Mentimeter of padlet.	Docent is presentator en didacticus	Leerlingen beantwoorden vragen van de docent.	Vragen naar woorden, begrippen uit de thuistaal, naar wat ze willen leren in de nieuwe taal (1, 2)	V-fase (2): motiveren en activeren	Interactie (2) tussen docent en leerlingen, gericht op les- en taaldoelen Zichtbaar maken van DAT (1)

		<p><u>Voorkennis activeren</u> Eerst de leerlingen laten vertellen hoe ze het vinden op school. Hoe hebben ze overstap van de basisschool naar het voortgezet onderwijs ervaren? Wat vinden ze leuk op deze school?</p>	<p>Placematmethode: in het midden staat: hoe vind je het op school.</p>	<p>De docent coacht hierbij de leerlingen. De docent zorgt voor interactie over het onderwerp: eerste wisselen de leerlingen onderling uit en vervolgens plenair. De docent inventariseert de bevindingen op een flap of op een whitebord.</p>	<p>De leerlingen werken in groepen van vier. Ze inventariseren met elkaar de bevindingen en presenteren die plenair.</p>	<p>Leerlingen mogen eigen ervaringen in hun eigen cultuur verwoorden; thuistaal mag worden ingezet op de placemat (1 – welbevinden ondersteunen)</p>	<p>V-fase (2): voorkennis activeren</p> <p>Functionele taalvaardigheid (1): realistische opdracht, aansluiten bij belevingswereld Taalcontact (3): interactie tussen leerlingen</p>	<p>Relatie met eigen ervaringen (3)</p> <p>Zichtbaar maken van DAT (1)</p> <p>Interactie (2) tussen leerlingen</p>
U	<p>2. Informatie en uitleg geven</p>	<p>De voorkennis verbinden aan het onderwerp.</p>	<p>PowerPoint: compilatie tonen van verschillende websites van scholen.</p>	<p>De docent laat verschillende websites zien van middelbare scholen. De docent legt uit wat de bedoeling is en wat de eindopdracht behelst: welke leesstrategieën moet je inzetten? Hoe verwerk je de informatie?</p>	<p>Leerlingen luisteren naar de opdracht.</p>	<p>Vergelijken met eigen kennis van aanpak en de taal die daarbij hoort (2) en van strategieën bij receptieve taken (3) - nodig leerlingen hier expliciet toe uit (FML); thuistaal laten inzetten</p>	<p>A-fase (2): aanbieden nieuwe leerstof</p> <p>Inzet authentiek materiaal (1) – bestaande website</p> <p>Realistische opdracht (1)</p>	

		De voorkennis verbinden aan het onderwerp.	PowerPoint: compilatie tonen van verschillende websites van scholen.	De docent laat zien op wat voor manier je die informatie d.m.v. het hardop voordoen/modelen kunt aanpakken	De leerlingen noteren de stappen die gezet moeten worden in hun schrift/ op laptop. Ze schrijven op hoe de docent dit aanpakt.	Vergelijken met eigen kennis van aanpak en de taal die daarbij hoort (2) en van strategieën bij receptieve taken (3) - nodig leerlingen hier expliciet toe uit (FML); thuistaal laten inzetten	Begeleiden zelfstandig leren door uitleg en voordoen strategieën (4)	Taalsteun (1) in de vorm van modellen Interactieve scaffolding (2) eerste fase
		Uitspraken van leerlingen over hun ervaringen op school.	<u>Opdracht 1:</u> Opdrachtenblad: uitspraken van leerlingen Een invulblad voor het inventariseren van de bevindingen bij de uitspraken.	De docent toont opdracht 1 op het bord en deelt het A-4tje uit met de uitspraken en licht de opdracht toe. De docent loopt rond en coacht hierbij de leerlingen.	Leerlingen gaan eerst individueel de uitspraken markeren en bespreken daarna in de groep de uitkomsten. Vervolgens vullen ze samen het invulblad in	Gebruik woordenboek/ internet met thuistaal (3) Aandacht voor ev. (culturele) verschillen (1 en 2), ook gericht op welbevinden	B-fase (2): inslijpen/oefenen verschil feit en mening Samenwerken (3, 4)	Scaffolding (1) door aanreiking CAT Invulblad (1) om gericht te kunnen werken Interactie (2) tussen leerlingen; verwoorden van CAT

U	3. <i>Controleren of de belangrijkste begrippen zijn overgekomen</i>	Plenaire terugkoppeling van de opdracht: Stappenplan maken bij de eindopdracht.	<u>Opdracht 2:</u> stappenplan t.b.v. Eindopdracht Stappenplan wordt in de Padlet geplaatst.	Docent is didacticus en coach. De docent vult het stappenplan aan. Het wordt vastgesteld.	Leerlingen werken in viertallen opdracht 2 uit: expertwerkvorm/ samenwerkend leren	Vergelijken met eigen kennis van stappenplan en de taal die daarbij hoort (2, 3) - nodig leerlingen hier expliciet toe uit (FML); thuistaal laten inzetten	B-fase (2): Stappenplan leesstrategie invullen Samenwerken (3, 4)	Aandacht voor leesstrategieën (1) Invulblad (1) om gericht te kunnen werken Interactie (2) tussen leerlingen en met docent Interactie en scaffolding (2)
U	4. <i>Instructie geven op zelfwerkzaamheid van leerlingen</i>	.Er wordt een taakverdeling gemaakt bij de eindopdracht. De website van de school wordt bekeken. Ze kunnen gebruikmaken van het stappenplan van opdracht 2	<u>Opdracht 3:</u> Taakverdeling Schema waarin de informatie kan worden ingevuld Stappenplan lezen Laptops/ computers	De docent is didacticus en coach De docent geeft een korte instructie bij de opdracht: laat nu alleen de website van de school zien en wat de leerlingen in de groep en individueel moeten doen. De docent is didacticus en coach	De leerlingen luisteren. Leerlingen voeren in de groep opdracht 3 uit De leerlingen noteren de woorden die ze niet kennen.	Indien nog nodig, herhaling vergelijken met eigen kennis van stappenplan en de taal die daarbij hoort (2, 3) – doe dit ook als het stappenplan echt toegepast moet worden.	B-fase (2): taakverdeling Samenwerken (3, 4) B-fase (2): verwerken nieuwe woorden Samenwerken (3, 4)	Invulblad (1) om gericht te kunnen werken Interactie (2) tussen leerlingen Website eigen school (3) Stappenplan lezen (1) Werken aan woordenschat (1)

						Gebruik woordenboek/ internet met thuistaal (3)		
				Docent geeft verlengde instructie aan leerlingen die het lastig vinden om te beginnen		Gebruik woordenboek/ internet met thuistaal (3)	Extra aanbod en interactie (3) Extra begeleiding (4)	Interactie en scaffolding (2)
U	<i>5. Onder begeleiding oefenen</i>	De leerlingen gaan aan de slag met de eindopdracht	Stappenplan lezen Woordenlijst met begrippen	De docent oefent de inzet van leesstrategieën. Docent loopt actief rond en coacht de leerlingen waar nodig met het uitvoeren van de opdracht. Vraagt actief naar voortgang	Klassikaal Leerlingen werken individueel	Leerlingen gebruiken bij het verwerken van de informatie hun thuistaal (3,4) en mogen deze gebruiken tijdens het overleggen Ze proberen samen de Nederlandse woorden te vinden (CAT)(4)	C-fase (1): informatie verwerken	Interactie (2) tussen leerling en docent; verwoorden van CAT Stappenplan lezen en woordenlijst (1)
T	<i>Afsluiten en vooruitblikken</i>	De leerlingen maken de opdracht thuis af.		De docent doet een korte terugkoppeling: vraagt naar de uitvoering van de opdracht, wat ze nodig hebben en legt uit dat het vervolg huiswerk is.	De leerlingen luisteren	Leerlingen maken gebruik van de thuistaal om de instructie goed te begrijpen (3)	T-fase (2) Opdracht uitvoeren zonder begeleiding van docent (4)	Interactie en scaffolding (2)

LES 2								
V	<i>Aandacht richten op de lesdoelen en voorkennis activeren</i>	Terugkijken naar de vorige les en vooruitkijken naar deze les. Lesdoelen bespreken	Taakverdeling en eindopdracht	De docent blikt terug en kijkt vooruit: wat is het doel van deze les?	Klassikaal	Nodig leerlingen uit te verwoorden wat ze geleerd hebben: welke Nederlandse begrippen (3, 5), welke nieuwe strategieën (3,4)? Dat laatste mogen ze nog verwoorden in hun thuistaal.	V-fase (1); herhaling van lesdoelen, criteria, voorkennis activeren (=wat heb je vorige les geleerd / gedaan?)	Herhaling V-fase les 1 (1, 2, 3)
U	<i>4. Instructie geven op zelfwerkzaamheid van leerlingen</i>	Waar moet een goede PowerPoint (PPT) aan voldoen?	Voorbeelden van PowerPoints	De docent geeft de instructie op deze les. Hij toont voorbeelden van uitwerkingen van PowerPoints. (T).	De leerlingen noteren de belangrijkste punten.	Vergelijken met eigen kennis van PPT en de taal die daarbij hoort (2, 3) - nodig leerlingen hier expliciet toe uit (FML); thuistaal laten inzetten	A-fase: aanbod van eisen aan een PPT met voorbeelden (1)	Tonen van goede voorbeelden van PPT's (1) Koppelen aan eerdere ervaringen met PPT's (3) Interactie leerlingen met docent (2)
		De leerlingen wisselen hun gevonden informatie uit.	Informatie deelonderwerpen. Format taakverdeling	Docent loopt actief rond en coacht de leerlingen waar nodig met het uitvoeren van de opdracht. Vraagt actief naar voortgang (C)	De leerlingen werken in groepen	Bied taalsteun en begeleiding waar nodig en laat daarbij gebruik van de thuistaal (bijv. met digitale hulpmiddelen of met andere leerlingen) (3,4)	C-fase (1): verwerken van informatie – vervolg vorige les C-fase (1): toepassen eisen PPT (vervolg A-fase in deze les) Samenwerken (3, 4)	Format (1) Taalsteun naar behoefte (1) Interactie tussen leerlingen en met docent incl. scaffolding (2)

U	6. <i>Zelfstandige oefening</i>	PowerPoint maken van de uitgewerkte informatie. De leerlingen ontwerpen één PowerPoint met alle belangrijke info.	PowerPoint Laptop/computers	Docent loopt actief rond en coacht de leerlingen waar nodig met het uitvoeren van de opdracht. Vraagt actief naar voortgang	Leerlingen werken individueel en in de groep.	Bied taalsteun en begeleiding waar nodig en laat daarbij gebruik van de thuistaal (bijv. met digitale hulpmiddelen of met andere leerlingen) (4, 5) (FML)	D-fase (1): PPT met informatie maken Samenwerken (3, 4)	Taalsteun naar behoefte (1) Interactie tussen leerlingen en met docent incl. scaffolding (2)
		Presentatie van de gevonden informatie. Noteren van de aanvullende informatie.	PowerPoints	De docent geeft feedback op de inhoud van de PPT (het product) De docent geeft aan welke informatie bruikbaar is voor het schrijven van de brief.	De leerlingen presenteren hun PowerPoint De leerlingen noteren de informatie die ze nog willen aanvullen wat voor hun brief van belang is op hun PowerPoint.	Stimuleer vragen om verduidelijking, zowel over inhoud als over strategie 3,4) met als doel een optimale voorbereiding op de schrijfles – met inzet van de thuistaal (FML)	D-fase (2): feedback en aanvulling / verbetering Ze kiezen hierbij voor hun schrijfofdracht relevante informatie (1, 3) en verwerken dit zelfstandig (4)	Feedback op inhoud en de taal die daarbij hoort (1) Interactie tussen docent en leerlingen: evaluatie van het product (2)
T	7. <i>Afsluiten en vooruitblikken</i>	Lesdoelen worden teruggekoppeld. Mentimeter invullen: wat heb je bewaard ? Wat neem je mee naar de volgende les?		De docent geeft feedback op de taaldoelen. De docent vertelt wat er de volgende les met deze opbrengst gebeurt. Docent is afsluiter. Complimenteert de leerlingen.	Leerlingen luisteren en vullen de mentimeter in.	Stimuleer inzet thuistaal, juist bij dit soort metacognitieve activiteiten; help bij de formulering in het Nederlands (4) (FML)	T-fase: terugblik op product en proces (2) Inhoud wordt ingezet voor het schrijven van de brief (1)	Feedback op les- en taaldoelen (1) Koppelen aan de aanpak in de schrijfles (3) Interactie tussen docent en leerlingen: evaluatie van leerproces (2)

Opdrachtenblad bij de les leesvaardigheid voor klas 1 vmbo

Opdracht 1:

Individueel

Bekijk onderstaande uitspraken van leerlingen.

Wat valt je op aan wat leerlingen zeggen? Komt het overeen met wat jij vindt?

- Markeer de uitspraken waar je het mee eens bent in het **groen**.
- De feiten markeer je in het **blauw**.
- De meningen markeer je in het **paars**.

In de groep

Bespreek de bevindingen met elkaar.

Zorg ervoor dat jullie met elkaar vaststellen wat de feiten en wat de meningen zijn.

Vul met elkaar het invulblad in.

Uitspraken van leerlingen

“Ik zit in de leerlingenraad, omdat ik het belangrijk vind dat de leerlingen gehoord worden door de directie. Leerlingen zijn creatiever. Ik denk dat dat is wat de school nodig heeft”.

“Het was leuk om een paar lessen te volgen. Ik heb zelfs al vriendinnen gemaakt”, aldus een leerling van groep 8”.

“Op onze school zitten 1100 leerlingen: 500 jongens en 600 meisjes. De meisjes zijn over het algemeen heel rustig en de jongens meestal druk”.

“De school is echt heel tof en gezellig. Er worden heel veel activiteiten georganiseerd waaraan ik graag deelneem. Voetbal en streetdance, klimmen, museumbezoeken en theatervoorstellingen. Het is een brede vmbo-school/middelbare school in Utrecht met passend onderwijs op mavo-niveau, kader en basisniveau. Ook is er een havo TOPKlas”.

“De docenten zijn heel aardig en zij zien je echt staan. De school waardeert je om wie je bent. Er is oog voor jouw talent en voor jouw toekomst. De school biedt de mogelijkheid om naast de lessen ook andere activiteiten te volgen”.

“Ik zit al bijna 5 maanden in de Leerlingenraad. En ik ben erin gegaan, omdat ik vind dat ook leerlingen een stem moeten hebben in school. Zo zijn er een aantal dingen, die docenten niet zien en die wij als leerlingen wel willen veranderen. Wij als Leerlingenraad willen ook dat school niet alleen maar leren is, we willen er met z’n allen wat leuks van maken. Dat proberen wij dan als leerlingenraad voor elkaar te krijgen”.

“De school staat open voor alle leerlingen. Iedereen is welkom. Het vmbo is het startpunt van een doorlopende leerlijn naar mavo en havo. Een leerweg is een route die je volgt vanaf de onderbouw in het vmbo naar het onderwijs dat daarop aansluit. Ik vind het fijn dat ik de kans krijg om door te groeien”.

“Ik ben blij dat ik in klas 1 en 2 nog geen vakkenpakket hoeft te kiezen”.

“We hebben een heel fijn rooster. We beginnen om 8.30 uur en ik ben meestal om 15.00 uur uit”.

“Er is op school veel individuele aandacht. Ook voor leerlingen met een vmbo-tl-advies die wellicht het havo-niveau aankunnen”.

“Het Globe College heeft veel aandacht voor taal. Ik krijg extra hulp van een docent om mijn taal te verbeteren en dat is echt heel fijn”.

“De school heeft een TOPHAVO: ik hoop daar naartoe te gaan in de 3^e klas”.

“Wat ik heel goed vind, is dat het Globe College aandacht vraagt voor kinderen die het minder goed hebben in de wereld. We doen o.a. mee aan het project Going Global. Dat is heel vet”.

“Ik voel me gewoon echt thuis op school. Het Globe College is heel veilig. Veel leerlingen zijn hierover zeer tevreden. De school krijgt een 9.0 voor veiligheid”.

Invulblad bij bevindingen van de uitspraken

<i>Zelfde mening</i>	<i>Feiten</i>	<i>Meningen</i>	<i>Opvallende zaken</i>

Opdracht 2:

*Maak in jouw groepje een stappenplan van de eindopdracht. Je vindt de opdracht op de laatste pagina van deze bijlage.
Zorg ervoor dat je zowel stappen opneemt die over de inhoud gaan als stappen die gaan over de taakverdeling en de uitvoering.*

Groep: .....

Wat moet je vooraf doen om de opdracht uit te voeren?

Stap 1: .....

Stap 2:.....

Stap 3: .....

Wat moet je tijdens het uitvoeren van de opdracht doen?

Stap ...: .....

Stap.....: .....

Stap ....: .....

Wat moet na het uitvoeren van de opdracht doen?

Stap .....: .....

Stap....: .....

Etc.

Zet het stappenplan in de padlet.

Opdracht 3:

Maak een taakverdeling bij de eindopdracht.

In het stappenplan dat gemaakt is, staat precies uit welke onderdelen de eindopdracht bestaat en wat er allemaal gedaan moet worden om de opdracht te maken.

Het is belangrijk dat jullie de taken goed verdelen, zodat je weet wat je moet doen en dat jullie er met elkaar voor zorgen dat de opdracht op tijd klaar is.

Bespreek in ieder geval met elkaar:

- *wie verkent welk deelonderwerp?*
- *welke informatie hebben we nodig?*
- *hoe pakken we het verzamelen van informatie aan?*
- *hoe gaan we de info uitwerken in een PowerPoint?*
- *hoeveel tijd hebben we?*
- *Wanneer moet de opdracht af zijn?*

Format voor de taakverdeling

Groep: .....

Onderwerpen	Wie?	Welke informatie?	Aanpak	PowerPoint	Tijd	Overige afspraken
<i>Beschrijving van de school</i>						
<i>Hoe ziet het onderwijs eruit?</i>						
<i>Sterke punten van de school</i>						
<i>Waarom moet je voor deze school kiezen?</i>						

Beschrijving eindopdracht leesles

Je gaat informatie zoeken op de website van het Globe College [Top VMBO school in Utrecht | de beste kansen voor jouw toekomst! \(globecollege.nl\)](https://www.globecollege.nl). Deze informatie heb je nodig voor een brief die je in de volgende les gaat schrijven naar jouw juf/meester van de basisschool. In de brief wil je de leerlingen uit groep 8 overtuigen om ook voor jouw school te kiezen.

- Je werkt deze opdracht uit in een groepje.
- Het is dus belangrijk dat jullie de taken in het groepje goed verdelen.
- Jullie zoeken allemaal naar informatie op de website.
- Elke leerling werkt één deelonderwerp uit.
- De belangrijkste informatie verwerk je in een PowerPoint: ca. 4 dia's per deelonderwerp.
- De informatie die ieder van jullie gevonden heeft, delen jullie in het groepje. Jullie maken van de losse dia's één PowerPoint.
- De PowerPoint wordt gepresenteerd.

Welke informatie hebben jullie nodig om uiteindelijk individueel de brief te kunnen schrijven? De informatie bestaat uit 4 deelonderwerpen:

1. Geef een beschrijving van de school: waar staat de school voor? Wat vindt de school belangrijk? Welke visie heeft de school?
Je vindt deze informatie onder het kopje school-onderwijs-Taal Talent Toekomst [Overzicht met algemene informatie over het Globe College](https://www.globecollege.nl)
2. Hoe ziet het onderwijs op de school eruit? Welke opleidingen heeft de school?
Je vindt deze informatie onder het kopje school-onze opleidingen [Informatie en een overzicht van alle aangeboden leerwegen in het VMBO \(globecollege.nl\)](https://www.globecollege.nl)
3. Wat zijn de sterke punten van de school? Wat voor kansen en mogelijkheden biedt de school voor leerlingen?
Je vindt deze informatie op de voorpagina onder het kopje sterke punten [Top VMBO school in Utrecht | de beste kansen voor jouw toekomst! \(globecollege.nl\)](https://www.globecollege.nl)
4. Waarom is het Globe College de school die je moet kiezen? Hoe kies je een goede school?
Je vindt deze informatie op de voorpagina onder het kopje Groep 7/8 [Speciaal voor groep 7 en 8: Hoe kies je een goede school? \(globecollege.nl\)](https://www.globecollege.nl)

Vul met elkaar het format Taakverdeling (opdracht 3) in.

Les Schrijfvaardigheid voor klas 1 vmbo

1. Lesonderwerp/ thema:

De leerlingen die nu in de brugklas zitten, schrijven een brief naar de juf of meester in groep 8 van hun oude basisschool waarin ze beschrijven waarom de achtstegroepers zouden moeten kiezen voor hun huidige middelbare school.

2. Beginsituatie

De les is ontworpen voor een eerste klas vmbo- basis kader/ tl. De leerlingen komen van de basisschool en zouden 1F-niveau (Bonset, De Boer, & Ekens, 2020) moeten hebben, maar hebben dit in praktijk nog niet. Dit betekent dat zij moeten kunnen schrijven over onderwerpen die voor hen bekend zijn. Ze kunnen korte, eenvoudige teksten schrijven over alledaagse onderwerpen of over onderwerpen uit hun leefwereld. De opdracht richt zich op 1F-niveau en bevat elementen van 2F-niveau: de leerlingen schrijven een brief naar de basisschool waarin ze informatie geven over hun school en waarin ze hun mening geven. De leerlingen hebben de (werkwoord)spellingregels gehad op de basisschool en die zijn herhaald tijdens voorgaande lessen. De leerlingen zijn bekend met informele en formele brieven. Zij hebben al eerder een persoonlijke brief geschreven en ze zijn bekend met de conventies van het schrijven van een brief. Voorafgaand aan deze lessenserie schrijfvaardigheid is een lessenserie leesvaardigheid aangeboden. In die lessenserie hebben leerlingen geleerd op het gebied van leesvaardigheid om informatie te verkennen, te verwerken en te reflecteren op het lezen. In deze lessenserie hebben ze de informatie verzameld die ze nodig hebben om de brief te schrijven naar de juf/meester.

3. Persoonlijk leerdoel

N.v.t.

4. Lesdoelen

Hoofddoel:

- De leerlingen kunnen een brief schrijven naar hun voormalige juf/meester van de basisschool, waarin ze hem/haar ervan overtuigen dat hun leerlingen moeten kiezen voor de middelbare school van de afzender. Dit doel bestaat uit inhoudelijke doelen, taaldoelen, didactische doelen en pedagogische doelen.

We hanteren hierbij de volgende criteria:

Taaldoelen:

- De leerlingen kunnen de briefconventies toepassen;
- De leerlingen kunnen de informatie zodanig ordenen dat de lezer de gedachtegang makkelijk kan volgen;

- De leerlingen hanteren een formele toon in hun brief;
- De leerlingen beheersen hun taalgebruik (spellen, formuleren en woordgebruik) op 1F-niveau.

Inhoudelijke doelen:

- De leerlingen verwerken de informatie over de deelonderwerpen: beschrijving van de school, beschrijving van het onderwijs op school en de sterke punten van de school en hun eigen mening die ze uitgewerkt hebben in de PowerPoint in de leesles.
- De leerlingen geven informatie over de school;
- De leerlingen geven hun mening over de school en geven argumenten waarmee ze het schrijfdoel bereiken.

Didactische doelen:

- De leerlingen schrijven in rondes: schrijven-feedback geven - revisie.
- De leerlingen kunnen elkaar feedback geven op hun geschreven brieven (interactie).
- De leerlingen reflecteren op de manier waarop zij hun taalactiviteiten hebben uitgevoerd.
- De leerlingen leren werken met afnemende sturing van de docent.
- De leerlingen worden gestimuleerd tot het gebruik van talige diversiteit als hefboom tot leren.

Pedagogische doel:

- De leerlingen voelen zich gewaardeerd en erkend in het gebruik van talige diversiteit.

5. Tijd

Wij geven bij deze uitwerking geen tijdsindicatie. Wij laten dit over aan de eigen inschatting.

[Bijlagen: opdrachtenblad + eindopdracht](#)

In onderstaand lesmodel verwijzen wij naar de nummers van de opdrachten van deze bijlage.

6. VUT <i>Geef in deze kolom aan of het de V, de U of de T-fase betreft</i>	7. Fasen <u>Directe instructie</u> <i>Geef hier per fase aan wat er concreet tijdens de les gaat gebeuren</i>	8. Lesstof <i>Geef hier in steekwoorden weer wat de lesstof/ inhoud per fase is.</i>	9. Leermiddelen en leeractiviteiten <i>Geef hier per fase aan welke leermiddelen en welke leeractiviteiten worden toegepast</i>	10. Taakverdeling en <u>gedrag docent</u> <i>Geef hier per fase aan - wat de taakverdeling is, - wat de de docent concreet zegt en doet. Geef verbanden aan met de <u>zes rollen van de leraar.</u></i>	11. Gedrag leerling <i>Geef hier per fase concreet aan wat het gedrag van de leerlingen is (o.a. houding, reacties, activiteiten)</i>	12. Meertaligheid 1. Taalbewustzijn 2. Taalvergelijking 3. Receptie 4. Productie 5. Beheersing	13. NT2 1. Functionele taalvaardigheid 2. Structuur in opbouw van les 3. Taalcontact 4. Zelfstandig leren leren	14. TVO 1. Taalsteun 2. Interactie 3. Context
V	<i>1.: Aandacht richten op de lesdoelen en voorkennis activeren</i>	<u>Lesdoelen en taaldoelen</u>	Met behulp van een <u>spoorboekje</u> wordt verteld wat er deze les gedaan gaat worden. De taaldoelen staan op het bord	Docent is gastheer/gastvrouw Programma wordt verteld, waarbij duidelijke verwachtingen worden uitgesproken. Hierdoor wordt de lesopbouw helder voor de leerlingen De docent vertelt aan welke leerdoelen deze les gewerkt gaan worden Ook worden de taaldoelen geëxpliciteerd	De leerlingen luisteren naar de docent.	Bij de taaldoelen stilstaan bij het feit dat er meerdere talen zijn (1) en aandacht besteden aan verschillen (2) – steeds in relatie tot lesdoel en opdracht	V-fase (2): Doelen en criteria Realistische opdracht (1)	Spoorboekje en taaldoelen op het bord en blijven de hele les zichtbaar (1) Realistische opdracht (3)

	<p><u>Motiveren van de leerlingen</u> Wat is al bekend, waar zijn ze benieuwd naar en aan het eind vragen wat ze willen bewaren</p>	Mentimeter of padlet	Docent is presentator en didacticus	Leerlingen beantwoorden vragen van de docent op hun telefoon/ laptop	Vragen naar woorden, begrippen uit de thuistaal, naar wat ze willen leren in de nieuwe taal (1, 2)	V-fase: activeren en motiveren (2) De drie B's: persoonlijke leerdoelen laten formuleren (4) Komt terug in de T-fase (2,4)	Interactieve scaffolding: begeleiden van zelfstandig leren (2)
	<p><u>Voorkennis activeren</u> Herhaling van de briefconventies: waar moet een goede brief aan voldoen?</p>	<p><u>Opdracht 1:</u> Foute brief uit leesles 2 wordt opnieuw getoond/ bekeken. Onderwijsleergesprek.</p>	Docent is presentator en didacticus	De leerlingen bespreken in tweetallen aan welke criteria een brief moet voldoen.	<p>Vragen naar conventies in de eigen taal, verschillen laten verwoorden (1,2)</p> <p>Leg bij de foute brief steeds het verband met conventies uit eigen taal, maar bespreek ook culturele verschillen en hoe die zich uiten in hun eigen taal (1,2,3)</p> <p>Eigen ervaringen gekoppeld aan doelen (3,4)</p>	V-fase: voorkennis briefconventies activeren (2)	<p>Vaststellen criteria briefconventies (1) d.m.v. samenwerkend leren (2)</p> <p>Moeilijke woorden uit de leeslessen worden herhaald – VSCC (1)</p>

<p>U</p>	<p>2. Informatie en uitleg geven</p>	<p>Instructie over de brief die geschreven moet worden: schrijf een brief aan je basisschool m.b.v. de informatie die je in de vorige lessen hebt gevonden op de website van de school.</p>	<p><u>Eindopdracht:</u> De opdracht wordt op papier uitgedeeld en de opdracht wordt op het bord getoond. De PowerPoints die de leerlingen in de leesles hebben gemaakt.</p>	<p>Docent bespreekt de opdracht die de leerlingen moeten gaan uitvoeren.</p>	<p>Leerlingen luisteren naar de opdracht.</p>	<p>Mogelijke inzet thuistaal, zodat iedereen de opdracht goed begrijpt (3)</p>	<p>A-fase brief (2): aanbod opdracht met inhoudelijke eisen – koppelen aan opbrengst leeslessen Functionele opdracht (1) Aanbod en interactie (3)</p>	<p>Bespreken opdracht zodat iedereen wat hij moet doen (1, 2) Koppelen aan gegevens website uit de leeslessen en authentieke schrijf-opdracht (3)</p>
<p>U</p>	<p>3. Controleren of de belangrijkste begrippen zijn overgekomen</p>	<p>In tweetallen bespreken wat de bedoeling is van deze opdracht. Wat moet je vooraf doen, tijdens en na het schrijven Hoe zet je de informatie in uit de PPT? Plenaire terugkoppeling.</p>	<p>Stappenplan op <u>Padlet</u> laten maken. PowerPoint leesles</p>	<p>Docent is didacticus en coach</p>	<p>Leerlingen werken in tweetallen</p>	<p>Thuistaal inzetten om helder te krijgen waar de opdracht over gaat en dit in te zetten in het stappenplan – FML (3,4).</p>	<p>B-fase brief (2): inslijpen bedoeling en eisen opdracht door dit te verwerken in een stappenplan</p>	<p>Interactie (2): de leerlingen overleggen met elkaar om de bedoeling van de opdracht helder te krijgen. Dit leidt tot een stappenplan (1)</p>

U	4. <i>Instructie geven op zelfwerkzaamheid van leerlingen</i>	Instructie over hoe nu te werk te gaan. Ze mogen gebruikmaken van het stappenplan.	Stappenplan schrijven	Docent is didacticus	Leerlingen luisteren.	Thuis taal inzetten als de instructie nog niet duidelijk is (3,4)	Aanbod en interactie (3) Zelfstandig leren werken met het stappenplan (4)	Scaffolding: stappenplan gebruiken om zelfstandig te kunnen werken (1)
		Introductie en instructie feedback-formulier.	Stappenplan voor formulier <u>Opdracht 2:</u> Feedback-formulier	De docent laat het feedbackformulier zien. Hij modelt de opdracht: hoe gebruik je dit formulier?	Leerlingen luisteren naar de uitleg van de opdracht	Inzet thuis taal en kennis van feedback en van formulieren in eigen cultuur en de taal die daarbij gebruikt wordt – FML (2, 3)	A-fase feedback-formulier: kennismaken met het feedbackformulier gevolgd door B-fase: inslijpen gebruik feedbackformulier d.m.v. modellen (2) Scaffolding: gericht op zelfstandig gebruik (4)	Feedback-formulier (1) Context geven bij de opdracht door modeling (3). Hardop voordoen door modeling – interactieve scaffolding (2)
U	5. <i>Onder begeleiding oefenen</i>	De leerlingen schrijven de brief aan hun juf/meester op hun laptop	Stappenplan schrijven Woordenlijst met begrippen	Docent loopt actief rond en coacht de leerlingen waar nodig met het uitvoeren van de opdracht. Vraagt actief naar voortgang	Leerlingen werken individueel	Translanguaging als leerlingen daar behoefte aan hebben: bijv. ondersteuning woordenboek (3,4)	C-fase brief (1): eerste versie brief met steun stappenplan en begeleiding docent	Taalsteun (1): stappenplan schrijven Woordenlijst met begrippen

U	6. <i>Zelfstandige oefening</i>	Uitwisselen van de brief. Ze markeren eventuele spelfouten en vullen het formulier in.	Strategiekaarten voor spelling Feedback-formulier	Docent loopt actief rond en coacht de leerlingen waar nodig met het uitvoeren van de opdracht. Vraagt actief naar voortgang	Leerlingen werken individueel: Lezen de brief, markeren spelfouten en vullen het feedback-formulier in.	Inzet thuistaal?? DAT-CAT	D-fase feedbackformulier (1): zelfstandig invullen Verantwoordelijkheid leerproces medeleerlingen(4)	Strategiekaarten voor spelling (1) Feedback-formulier (1)
		De 2 ^e versie wordt geschreven. Lukt dit niet binnen de tijd, dan is dit huiswerk, Zij leveren de volgende les de brief in. Vervolgens wordt de brief opgestuurd naar de basisschool.	1 ^e versie met feedback	Docent loopt actief rond en coacht de leerlingen waar nodig met het uitvoeren van de opdracht. Vraagt actief naar voortgang	Leerlingen verbeteren hun eigen brief	Mogelijkheid om in eigen taal en vervolgens in het NL uit te werken (4,5)	D-fase brief (2): 2 ^e versie maken Functionele opdracht, brief ook echt verstuurd (1)	Feedback en aanwijzingen van de docent (1, 2) Leerlingen laten zien dat de brief als een echte brief behandeld wordt (3)
T	7. <i>Afsluiten en vooruitblikken</i>	Lesdoelen worden teruggekoppeld. Mentimeter invullen: wat heb je bewaard ?		Docent is afsluiter. Complimenteert de leerlingen.	Leerlingen luisteren en vullen de mentimeter in.	Stimuleer inzet thuistaal, juist bij dit soort metacognitieve activiteiten; help bij de formulering in het Nederlands (4) (FML)	T-fase: terugkijken op product (alle doelen) en proces; de drie B's: wat heb je bewaard? (2,4)	Interactieve scaffolding (2)

Opdrachtenblad bij de les schrijfvaardigheid voor klas 1 vmbo

Opdracht 1:

Wat valt je op aan onderstaande brief?

Kijk goed naar de opbouw, de taalverzorging en naar de inhoud.

Foute brief aan de basisschool

Aan: basisschool de klim

else jansen
Globecollege, Bontekoelaan 1,
2526 ra utrecht

voor: juf iris

Utrecht 13-11-2022

Beste juf iris

Ik moet voor een schoolopdracht een brief schrijven naar me oudejuf van je oude basisschool, ik moet de opdracht doen voor het vak nederlands, en daar krijg je een cijfer voor. In de brief schrijf ik hoe het nu is op de middelbare school het globecollege en wat de school wil bereiken met de leerlingen. Wil jij dit vertellen aan jou klas? Dat is belangrijk voor jou klas dan kunnen hun ook naar deze school komen. De school ziet er heel leuk uit met allemaal kleurtjes en een wereldbol. Nou de school wil dat iedereen gezien word en dat iedereen belangrijk is dat is heel tof. Taal Talent Toekomst dat is belangrijk. Nou hoe het op dit moment gaat op school, is goed ik voel me veilig en op me gemak, en heb genoeg vrienden, ik haal prima cijfers wel paar onvoldoendes maar die heb ik al weer opgehaald. Ik heb leuke lessen en vakken waarin we vaak leuke spelletjes doen, de docenten zijn meestal aardig maar ze moeten ook wel streng zijn. De school heeft een TOPHAVOKlas en hier wil ik heel graag naartoe. Ik krijg hulp van meneer kramer om op een hoger nivo te komen. Me vrienden vinden het ook fijn hier op school. We hebben een prima rooster en leuke pauzetijden. Altijd als we pauze hebben gaan we heel af en toe ff naar de boni en als dat niet werkt gaan we naar de kantine broodjes scoren. De kantine is ook gezellig en ze hebben veel lekker spullen. Ik vertel nu nog even waarom de leerlingen moeten kiezen voor deze school.

Het is een goede school omdat het gezellig is en omdat talent belangrijk is en omdat je het maximale uit jezelf kan halen. Dat is echt heel cool. Ook heeft de school aandacht voor kinderen die het niet zo goed hebben als mij. Dat is echt goed! Ook is taal heel belangrijk en dat is voor alle leerlingen fijn voor hun toekomst. Kom dus naar het globe, hier zit je echt goed!

Dit was mijn brief voor school en ik kan je verzekeren ik kom nog een keer langs en een lesje meedoen altijd grappig.

Hartelijke Groeten!! XXXX

Eindopdracht les schrijfvaardigheid

Opdracht: brief aan de basisschool

Je schrijft een brief naar jouw juf/meester van groep 8 van jouw basisschool. Je beschrijft in de brief waarom de leerlingen in groep 8 voor deze school zouden moeten kiezen?

Je beschrijft in ieder geval de volgende deelonderwerpen:

1. Beschrijving van de school: welke doelen heeft de school, welke visie heeft de school?
2. Hoe ziet het onderwijs op de school eruit?
3. Wat zijn de sterke punten van de school?
4. Waarom is dit een goede school? Geef hierbij 3 argumenten:
Een argument moet gaan over punt 1 t/m 3.
Een argument gaat over jouw eigen ervaring met de school
Een argument mag jezelf bedenken.

Randvoorwaarden:

- Minimaal 300 woorden;
- Je gebruikt alinea's.

Let in je brief op de volgende zaken:

- de briefconventies
- de opbouw
- de toon
- jouw taalgebruik

Je schrijft je brief op je laptop.

Je schrijft een eerste en een tweede versie.

Je levert de brief in op .....

Als de brief is verbeterd en is goedgekeurd, ga je de brief printen.

Je levert de geprinte brief in bij jouw docent en die stuurt de brief naar je school.

Veel schrijfplezier!

Opdracht 2:

Feedbackformulier brief aan de basisschool

Je gaat dit formulier gebruiken om elkaars brief te controleren. Je kruist aan of de gevraagde punten wel = ja of niet = nee in de brief staan beschreven.

Bij opmerkingen beschrijf je wat je nog verder opvalt aan de brief.

Je kunt hier ook een tip en of een top geven.

Naam schrijver: _____

Naam feedbackgever: _____

De brief heeft een aanhef (Beste juf ...,)	ja	nee
De brief heeft minimaal 300 woorden	ja	nee
De brief bevat vier deelonderwerpen	ja	nee
De brief is in de juiste toon geschreven	ja	nee
De brief heeft alinea's	ja	nee
Na elke zin staat een punt, uitroepteken of vraagteken	ja	nee
Elke zin begint met een hoofdletter	ja	nee
De zinnen zijn correct geformuleerd	ja	nee
De brief is duidelijk geschreven (je snapt wat er staat): <ul style="list-style-type: none"> Beschrijving van de school geven: welke doelen heeft de school, welke visie heeft de school?	ja	nee
<ul style="list-style-type: none"> Hoe ziet het onderwijs op de school eruit?	ja	nee

• Wat zijn de sterke punten van de school?	ja	nee
• Waarom is dit een goede school? Geef hierbij 3 argumenten: twee over de eigen ervaring en één zelf bedacht.	ja	nee
1.	ja	nee
2.	ja	nee
3.	ja	nee
De brief heeft een goede afsluiting (met vriendelijke groet)	ja	nee
De brief bevat de naam en het adres van de verzender	ja	nee
De brief bevat de naam en het adres van de ontvanger	ja	nee
Adressen zijn op de goede manier geschreven	ja	nee
De brief bevat niet meer dan 5 spelfouten	ja	nee

Opmerkingen:

.....

.....

.....

.....

.....

Tip:

Top:

Beoordelingsformulier brief aan de basisschool

Naam: ..... Klas:..... Cijfer:.....

Randvoorw. gehaald?	- minimaal 300 woorden. - in alinea's		
	0 punten	1 punt	2 punten
Briefconventies			
Adresgegevens juist Juiste aanhef + afsluiting	meer dan 1 fout	1 fout	geen fouten
Passend taalgebruik/ toon	bijv. wisselt 'u' en 'je' af.	Gebruikt taal passend bij de doelgroep + is hier consequent in	
Spelling	10 of meer taalfouten	5 - 10 taalfouten	0 - 5 taalfouten
Formuleren	10 of meer formuleringsfouten	5-10 formuleringsfouten	0-5 formuleringsfouten
Opbouw	1 onderdeel mist en de kern is in een verkeerde volgorde uitgewerkt	1 onderdeel mist of de kern is in een verkeerde volgorde uitgewerkt	Inleiding, kern (informer en overtuigen) en slot:
Inhoud			
Deelonderwerp 1	ontbreekt	minimaal verwoord + weinig uitleg/mening geven	duidelijk verwoord + mening + voorbeelden
Deelonderwerp 2	ontbreekt	minimaal verwoord + weinig uitleg/mening geven	duidelijk verwoord + mening + voorbeelden

Deelonderwerp 3	ontbreekt	minimaal verwoord + weinig uitleg/mening geven	duidelijk verwoord + mening + voorbeelden
Deelonderwerp 4	ontbreekt	minimaal verwoord + weinig uitleg/mening geven	duidelijk verwoord + mening + voorbeelden
Bonuspunt		Overtuigingskracht	

Normering

Behaald aantal punten + 2 : 2 = cijfer

Les luister- en spreekvaardigheid mbo niveau 1/2

Deze voorbeeldlessen bestaan uit een les luistervaardigheid en spreekvaardigheid. Deze lessen zijn ontwikkeld voor het mbo. In de uitwerking hebben wij één samenhangende les gemaakt. In de praktijk kun je deze les over twee of drie lessen verdelen.

De studenten oriënteren zich op een klachtengesprek, bereiden de inhoud voor en voeren de inhoud uit. Hierbij moeten ze gericht luisteren om informatie te verzamelen, te verwerken en hierop te reflecteren. Deze lessen bestaan uit een hoofddoel dat bestaat uit taaldoelen, inhoudelijke doelen, didactische en pedagogische doelen. Op deze manier maken we inzichtelijk waaraan gewerkt wordt in de les en wat de studenten leren en wat ze moeten bereiken.

In deze les betreft het een functionele opdracht, waarbij het ABCD-model wordt ingezet, gebruik wordt gemaakt van TVO (taalsteun, context en interactie) en waarbij ze in de voorbereiding en bij bepaalde opdrachten de thuistaal (FML) mogen inzetten.

In deze les wordt de didactiek van meertaligheid, NT2 en Taalgericht vakonderwijs (TVO) gekoppeld aan de didactiek van Nederlands.

Concreet betekent het dat de volgende combinaties van didactische aanpakken in de uitgewerkte lessen plaatsvinden:

Luistervaardigheidsdidactiek: functionele taak (met welk doel luistert iemand 'in het echt' naar een bepaalde tekst?), combinatie luisteren-kijken, horen-verstaan-begrijpen (Rietveld&Van Heuven, 2001), werkvormen versta- en luistervaardigheid, voorkennis activeren – met inzet van kennis over het onderwerp en woorden in de thuistaal, luisterstrategieën inzetten (gericht, globaal, intensief) – met inzet van kennis vanuit (situaties in) de thuistaal (Bossers, 2015).

Spreek- en gespreksdidactiek: functionele taak, de cyclische opbouw van spreektaken, doel en criteria (passend bij het niveau van Meijerink) en hierbij passende, effectieve feedback: verstaanbaarheid, inhoud voor vorm; het proces van spreken, stijl en register; ruimte voor thuistaal (over het onderwerp, in de instructie, tijdens het spreken) (Bossers, 2015).

Woordenschatdidactiek: woordselectie, receptief versus productief, incidenteel of intentioneel, VSCC, herhaling, woordraad- en woordleerstrategieën, leerlast van woorden; inzet thuistaal t.b.v. begrip (V en S), DAT en CAT, vak- en schooltaal, strategieën (Bossers, 2015)

Les luisteren en les spreken in het mbo

1. Lesonderwerp/ thema:

De studenten leren om te gaan met een klacht in een winkel: het uiten van een klacht en het oplossen van een klacht.

2. Beginsituatie

De les is ontworpen voor het mbo niveau 1 of 2, op weg naar 2F-niveau (Bonset et al., 2020).

De studenten hebben een reeks lessen gehad gericht op het luisteren naar eenvoudige en alledaagse teksten van een geluidsduur van ca. 15 minuten. De informatie in die teksten hadden een heldere structuur. Ze kunnen voldoende feitelijke informatie uit een tekst halen. Ze zijn bekend met de luisterstrategieën en de spreekstrategieën. Ze hebben geleerd om in een gesprek af te stemmen op de gesprekspartner en op het gespreksdoel. Ze kennen het verschil tussen informele en formele gesprekken. De studenten beschikken over voldoende woorden om zich te kunnen uiten in eenvoudige gesprekken met klanten. Ze zijn bekend met woordleerstrategieën. Ze hebben al eerder geoefend met een vraaggelukkig gesprek en met een gesprek waarin ze informatie moesten inwinnen over een bepaald product. Ze zijn bekend met het feedback geven op elkaar.

3. Persoonlijk leerdoel

N.v.t.

4. Lesdoelen

Hoofddoel:

De studenten kunnen een klachtengesprek voeren waarin ze de klacht kunnen verwoorden en de klacht kunnen oplossen. Dit doel bestaat uit inhoudelijke doelen en uit taaldoelen.

We hanteren hierbij de volgende criteria:

Taaldoelen:

- De studenten kunnen de hoofdpunten begrijpen in een geluidsfragment.
- De studenten kunnen informatie begrijpen en interpreteren in een gesprek
- De studenten kunnen de regels voor het voeren van een klachtengesprek met een klant toepassen.
- De studenten kunnen in het gesprek goed naar elkaar luisteren en adequaat op elkaar reageren.
- De studenten hanteren een formele toon in hun gesprek.
- De studenten beheersen verstaanbaarheid, woordgebruik en grammatica minimaal op 1F-niveau.

Inhoudelijke doelen:

- De studenten kunnen informatie uitwisselen en beoordelen.
- De studenten kunnen kritisch luisteren naar meningen en opvattingen
- De studenten kunnen een reactie geven op informatie, meningen en opvattingen.

Didactische doelen:

- De studenten kunnen luister- en gespreksstrategieën inzetten om het doel van de luisteropdrachten, het doel van het gesprek te bepalen en om het doel te bereiken tijdens het uitvoeren van een gesprek.
- De studenten kunnen elkaar feedback geven op het voeren van het gesprek.
- De studenten reflecteren op de manier waarop zij hun taalactiviteiten hebben uitgevoerd.
- De studenten leren werken met afnemende sturing van de docent.
- De leerlingen worden gestimuleerd tot het gebruik van talige diversiteit als hefboom tot leren.

Pedagogisch doel:

- De studenten voelen zich gewaardeerd en erkend in het gebruik van talige diversiteit.

5. Tijd

Wij geven bij deze uitwerking geen tijdsindicatie. Wij laten dit over aan de eigen inschatting.

Bijlage: opdrachtenblad + eindopdracht

In onderstaand lesmodel verwijzen we naar de nummers van de opdrachten van deze bijlage.

6. VUT <i>Geef in deze kolom aan of het de V, de U of de T-fase betreft</i>	7. Fasen Directe instructie <i>Geef hier per fase aan wat er concreet tijdens de les gaat gebeuren</i>	8. Lesstof <i>Geef hier in steekwoorden weer wat de lesstof/ inhoud per fase is.</i>	9. Leermiddelen en leeractiviteiten <i>Geef hier per fase aan welke leermiddelen en welke leeractiviteiten worden toegepast</i>	10. Taakverdeling en gedrag docent <i>Geef hier per fase aan - wat de taakverdeling is, - wat de de docent concreet zegt en doet. Geef verbanden aan met de zes rollen van de leraar.</i>	11. Gedrag leerling <i>Geef hier per fase concreet aan wat het gedrag van de leerlingen is (o.a. houding, reacties, activiteiten)</i>	12. Meertaligheid 1. Taalbewustzijn 2. Taalvergelijking 3. Receptie 4. Productie 5. Beheersing	13. NT2 1. Functionele taalvaardigheid 2. Structuur in opbouw van les 3. Taalcontact 4. Zelfstandig leren leren	14. TVO 1. Taalsteun 2. Interactie 3. Context
V	<i>1.: Aandacht richten op de lesdoelen en voorkennis activeren</i>	<u>Les- en taaldoelen</u> Programma wordt verteld, waarbij duidelijke verwachtingen worden uitgesproken. De docent vertelt aan welke leerdoelen deze les gewerkt gaan worden Ook worden de taaldoelen geëxpliciteerd	Met behulp van een spoorboekje wordt verteld wat er deze les gedaan gaat worden. Hierdoor wordt de lesopbouw helder voor de studenten. De taaldoelen staan op het bord (blijven de hele les in zicht)	Docent is gastheer/gastvrouw	De studenten luisteren naar de docent.	Bij de taaldoelen stilstaan bij het feit dat er meerdere talen zijn (1) en aandacht besteden aan verschillen (2) – steeds in relatie tot lesdoel en opdracht	V-fase (2): Doelen en criteria	Expliciteren taaldoelen (1)

		<p><u>Voorkennis activeren</u> Docent neemt een trui mee en stelt de volgende vragen aan de klas: 1. Waar koop je zo n trui? 2. Heb jij ook iets gekocht wat snel kapot is gegaan? 3. Wat deed je toen?</p>	Een trui met een gat.	De docent zorgt voor interactie over het onderwerp.	De studenten beantwoorden de vragen en delen eigen ervaringen.	Studenten mogen eigen ervaringen in hun eigen cultuur verwoorden; thuistaal mag worden ingezet (1 – welbevinden ondersteunen) Vergelijken met ervaringen met dit soort gesprekken (cultuur en bijbehorende taal) (2) Ev. als voorbereiding dit thuis laten bespreken	V-fase (2): voorkennis activeren Functionele taalvaardigheid (1): realistische opdracht, aansluiten bij beleavingswereld Taalcontact (3): interactie tussen studenten	Relatie met eigen ervaringen (3) Zichtbaar maken van DAT (1) Interactie (2) tussen docent en studenten en tussen studenten onderling
U	2. Informatie en uitleg geven	Nieuwe woorden aanbieden rondom het onderwerp KLACHTEN. In ieder geval: tevreden, klant, gelijk hebben, kassabon, vervelend, excuses en oplossen.	Mind-map met post-its.	De docent geeft instructie: wat komt in je op als ik het woord KLACHTEN noem. Schrijf 5 woorden/zinnen op die daarmee te maken hebben. Hoe kun je achter de betekenis van een woord komen?	De studenten schrijven de woorden op, en plakken de post-its op het bord. De post-its worden gelezen door een student. Ook worden woorden uitgelegd aan de klas.	Gebruik woordenboek/ internet met thuistaal (3)	A-fase (2): aanbieden nieuwe leerstof VS-fase van het VSCC-model voor woordenschatverwerving (3) Aandacht voor strategieën (4)	Interactie (2) tussen docent en tussen studenten. Aandacht voor woordenschatverwerving en woordraadstrategieën (1)

		<p>1. Luisterfragment: een boze klant komt verhaal halen.</p> <p>Hoor jij deze woorden/ zinnen tijdens luisteren? Focus op <u>verstaan en begrijpen</u></p>	<p><u>Opdracht 1:</u> Luisterfragment + en luisteropdracht</p> <p>Check in duo's.</p>	<p>De docent geeft de instructie. De docent laat het fragment 2X horen, zodat iedereen de goede antwoorden kan geven.</p>	<p>De studenten luisteren en schrijven de antwoorden op. De antwoorden checken met een medestudent. Daarna opnieuw de antwoorden checken tijdens de 2^e keer luisteren van het fragment.</p>	<p>Bespreken kennis van luisterstrategieën in thuistaal, maar ook in settings buiten de klas (bijv. straattaal) (FML- 2,3)</p> <p>Ondersteuning woordenschat vanuit de thuistaal (FML- 2,3)</p>	<p>A-fase (2): aanbieden nieuwe leerstof – inhoud en toon beleefd gesprek met klant</p> <p>Aandacht voor luisterstrategieën (4)</p>	<p>Samenwerkend leren (2)</p> <p>Aandacht voor luisterstrategieën (1)</p>
		<p>2. Luisteropdracht waarbij ze een paar vragen beantwoorden.- De focus ligt op het <u>begrijpen en interpreteren</u> van de hoofdzaken gericht op het doel van de eindopdracht.</p>		<p>De docent vraagt de klas om de vragen door te nemen voordat ze gaan luisteren.</p>	<p>De studenten luisteren en beantwoorden de meerkeuzevragen.</p>	<p>Ondersteuning luisterstrategieën en woordenschat vanuit de thuistaal (FML- 2,3)</p>	<p>B-fase (2): verwerken nieuwe woorden en inhoud en toon beleefd gesprek met klant</p> <p>Aandacht voor luisterstrategieën (4)</p>	<p>Aandacht voor luisterstrategieën (1)</p>
U	<p>3. <i>Controleren of de belangrijkste begrippen zijn overgekomen</i></p>	<p>Begrippen controleren die horen bij klachtengesprekken.</p> <p>.</p>	<p><u>Opdracht 2:</u> Welke zin is goed en woorden in gatentekst. Invullen. Antwoordmodel</p>	<p>Docent is didacticus en coach.</p>	<p>De studenten werken in tweetallen: ze lezen de zinnen hardop voor. Vervolgens geven ze aan welke zin correct is en controleren dit met het antwoordmodel. Dat doen ze ook bij de gatentekst.</p>	<p>Maak tweetallen met dezelfde thuistaal of vorm heterogene tweetallen waarin leerlingen elkaar helpen om vanuit thuistaal naar Nederlands te gaan en van DAT naar CAT, op woord- en zinsniveau (FML- 2,3)</p>	<p>B-fase (2): verwerken nieuwe woorden en inhoud en toon beleefd gesprek met klant (vervolg) – 1^e C uit VSCC (3) Werken met antwoordmodel – scaffolding (4)</p>	<p>Samenwerkend leren (2)</p> <p>Werken met een antwoordmodel (1)</p> <p>Werken aan woordenschat (1)</p>

U	4. Instructie geven op zelfwerkzaamheid van leerlingen	Er wordt geoefend met een kort gesprek: de student is de klant en/ of de medewerker.	<u>Opdracht 3:</u> Gesprek oefenen in tweetallen.	De docent geeft een korte instructie bij de opdracht: een klant die een broek heeft gekocht die zij/hij wil ruilen. Het gesprek wordt 2X geoefend: elke student neemt de rol van klant en van de medewerker aan. De docent geeft aan dat het gesprek ook voor de klas wordt uitgevoerd. De docent geeft o.a. feedback op: -de toon; - verstaanbaarheid - de boodschap	De studenten luisteren en gaan in tweetallen het gesprek uitvoeren. De studenten voeren het gesprek voor de klas uit.	Thuis taal inzetten indien nodig voor begrip van de instructie (FML) en voor incidentele ondersteuning bij met woordenboek (translanguaging) (3,4) Bij vragen en onduidelijkheden terug gaan naar vergelijking met eigen cultuur en taal om van daaruit de draad weer op te pakken (2)	C-fase (2): gestuurde productie door het uitschrijven van de rol van medewerker en woorden geven voor de rol van klant Afnemende sturing (4) - scaffolding	De voorgestructureerde opdracht geeft taalsteun (1) en heeft de vorm van scaffolding Samenwerkend leren (2)
U	5. Onder begeleiding oefenen	Gesprek rondom een klacht voorbereiden. Wat moet er gedaan worden?	Opdracht 4: gesprek voeren in een groep. Stappenplan maken Woordenlijst met begrippen	De docent legt uit wat ze moeten doen. De docent legt uit wanneer het gesprek voldoende is en aan welke criteria het gesprek moet voldoen. De docent doet het gesprek voor met een student, zodat de bedoeling duidelijk wordt.	De studenten luisteren. De studenten werken in groepen en maken eerst een stappenplan van wat er gedaan moet worden. .	Translanguaging als leerlingen daar behoefte aan hebben: bijv. ondersteuning woordenboek (3,4)	C-fase (2): n.a.v voorbeeld van docent in kleine groep gesprek oefenen Sturing neemt nog meer af t.o.v. de vorige fase (4) - scaffolding	Stappenplan en woordenlijst met begrippen (1) Van DAT naar CAT (1)

				Docent loopt actief rond en coacht de leerlingen waar nodig met het uitvoeren van de opdracht. Vraagt actief naar voortgang	Vervolgens werken ze individueel het gesprek op papier uit en oefenen ze het gesprek.			
U	<i>6. Zelfstandige oefening</i>	Gesprek rondom een klacht uitvoeren	<u>Opdracht 4</u> + feedbackformulier	De docent geeft feedback op de toon, verstaanbaarheid en op de het overkomen van de boodschap.	De studenten voeren het gesprek uit voor de klas. De studenten geven elkaar feedback op dezelfde punten.	Mogelijkheid om in eigen taal en vervolgens in het NL uit te werken; van DAT naar CAT (4,5)	D- fase (2): zelfstandige uitvoering opdracht Levensechte realistische opdracht (1) Sturing neemt nog meer af t.o.v. de vorige fase (4) – scaffolding Verantwoordelijkheid leerproces medeleerlingen(4)	Feedback en aanwijzingen van de docent (1, 2) Feedbackformulier (1) dat leerlingen met elkaar bespreken (2) Van DAT naar CAT (1) Leerlingen voeren een klachten-gesprek net als later in hun stage / beroep (3)
T	<i>7. Afsluiten en vooruitblikken</i>	Lesdoelen worden teruggekoppeld. Wat is het belangrijkste wat je hebt geleerd? Wat neem je mee naar de volgende les? Waar moet je je nog verder in verdiepen?	Mentimeter	Docent is afsluiter. Complimenteert de studenten.	Studenten luisteren en vullen de mentimeter in.	Stimuleer inzet thuistaal, juist bij dit soort metacognitieve activiteiten; help bij de formulering in het Nederlands (4) (FML)	T-fase (2): terugblik op product en proces Aandacht voor volgende stappen in het leerproces (4)	Interactieve scaffolding (2) Mentimeter (1) Transfer (3)

Opdrachtenblad bij les luister- en spreekvaardigheid mbo niveau 1 en 2

Opdracht 1:

Klant met klacht video https://www.youtube.com/watch?v=OcidJaA_KL8

Je krijgt een fragment te zien en te horen waarin een ontevreden klant een klacht komt indienen bij het reisbureau waar zij een reis heeft geboekt. Het is de bedoeling dat je goed luistert naar wat de klant en de man van het reisbureau tegen elkaar zeggen.

Geef bij onderstaande zinnen aan of die zinnen in het fragment te horen zijn.

Omcirkel het nummer van de zin die je hebt gehoord.

A. Hoor je deze zinnen tijdens het luisteren?

1. Het lijkt mij een heel goed idee dat u het probleem gaat oplossen.
2. Blijft u maar staan mevrouw, ik ga naar het probleem kijken.
3. Er klopt helemaal niets van, er staan allemaal fouten in.
4. U begrijpt mijn probleem niet.
5. Wat is dit slecht geregeld.
6. Ik wil graag dat u dit probleem snel oplost.
7. Dat ga ik nu even nakijken. Een klein momentje alstublieft.
8. Ik wil graag mijn geld terug.
9. Ik heb hier ook mijn kassabon mee.
10. U kunt uw vriendin nu ook echt zeggen dat het goed geregeld is.
11. O, wat vervelend voor u mevrouw.
12. Het is heel goed dat u snel langskomt, want wij kunnen ook een vergissing maken.
13. Ik geef het toe, het is heel verwarrend.
14. Ik heb echt een serieuze klacht.
15. Als een boze klant bij jou bij de balie komt, toon begrip, blijf rustig en luister goed naar wat de klant te zeggen heeft.
16. Laat merken dat je het heel vervelend vindt.

B. De docent laat het fragment opnieuw horen. Hieronder staan 6 meerkeuzevragen. Bij elke vraag moet je een antwoord kiezen. Omcirkel het antwoord dat volgens jou juist is.

Beantwoord de volgende vragen:

Luisteropdrachten:

1. Hoe voelt deze mevrouw zich?
  - a) Vrolijk
  - b) Boos
  - c) Niets aan de hand
2. Voor hoeveel dagen heeft deze mevrouw een vakantie geboekt?
  - a) 10 dagen
  - b) 12 dagen
  - c) 8 dagen
3. Staat het goed geboekt bij de reisorganisatie?
  - a) Ja
  - b) Nee
  - c) Wordt niet gezegd
4. Gaat deze mevrouw alleen op vakantie?
  - a) Ja
  - b) Nee, ze gaat samen met een vriendin
  - c) Nee, ze gaat samen met vrienden
5. Wie heeft een fout gemaakt?
  - a) Deze mevrouw
  - b) De reisorganisatie
  - c) Een collega heeft de verkeerde informatie doorgegeven.
6. Wat wil deze mevrouw heel graag op haar vakantie?
  - a) Zeezicht
  - b) Bergen
  - c) Ze wil graag naar Spanje.

Opdracht 2:

A. Aan het eind van het fragment wordt een aantal tips gegeven over omgaan met een klacht van een klant. Je ziet hieronder steeds een tip en daarachter twee zinnen uit het fragment. Omcirkel de letter van de zin uit het fragment die past bij de tip die genoemd wordt.

Tip

Welke zin is goed?

1. Begrip tonen	a. Ik geef het toe: het is echt heel verwarrend. b. Gunt u me even de gelegenheid om het na te kijken.
2. Rustig blijven	a. Blijft u maar rustig, mevrouw. b. Neemt u eerst even plaats.
3. Laten merken dat je het vervelend vindt	a. Het kan zijn dat mijn collega een fout gemaakt heeft. b. Het kan zijn dat mijn collega een fout gemaakt heeft en daar bied ik u mijn excuses voor aan.
4. Met de klant naar een oplossing zoeken	a. Ik ga het voor u nakijken in het systeem van de reisorganisatie. b. U kunt uw reis altijd nog annuleren.
5. Respect tonen voor alle betrokkenen	a. Goed dat u langs komt want wij kunnen ook een vergissing maken. b. U had moeten begrijpen dat 8 dagen altijd 7 overnachtingen betekent.

B. Hieronder staan woorden die zorgen voor een beleefde en vriendelijke toon. Vul ze in op de goede plaats in de zinnen die eronder staan. Kies uit deze woorden: **helaas, gelijk, vervelend, excuses, oplossen, begrijpen**

1. Wat _____ dat uw mobiele telefoon stuk is.
2. Ik kan uw boosheid goed _____.
3. U heeft groot _____ dat u dit een slechte service vindt.
4. Ik wil dan ook echt heel graag mijn _____ aanbieden!
5. Ik wil dit probleem dan ook graag voor u _____.
6. Ik heb _____ dit toestel nu niet op voorraad, maar kan u een duurder model aanbieden voor dezelfde prijs.

Opdracht 3:

Je gaat een gesprek voeren met een medestudent.

Het gesprek gaat over een broek die je wilt ruilen.

Je voert het gesprek 2 keer: je neemt de ene keer de rol van klant aan en de andere keer de rol van medewerker. Voor beide rollen zijn zinnen/ woorden bedacht die je in ieder geval moet inzetten. Schrijf eerst voor jezelf op wat je wilt gaan zeggen.

Praat samen (15 minuten)

Student A: je bent medewerker in een winkel.

Student B: Je wilt een broek ruilen. Gebruik in ieder geval de woorden die tussen de haakjes staan.

Student A:

Goedemorgen. Kan ik u helpen?

Dat is vervelend.

Ik heb de broek helaas niet meer in de winkel.

Ik heb de broek wel in een andere kleur te koop.

De broek is blauw.

Student B:

(kapotte broek)

(ruilen)

(jammer)

(welke)

(mooi) (ja deze)

Klaar? Dan is student B de medewerker.

Opdracht 4:

Jullie gaan in groepjes een gesprek met elkaar voorbereiden en uitvoeren.

Jullie oefenen het gesprek eerst in de groep en daarna wordt het gesprek voor de klas uitgevoerd en geven jullie elkaar feedback.

Gesprek uitvoeren (30 minuten)

Werkwijze:

1. Noteer eerst met elkaar wat de bedoeling is van de opdracht. Wat is het doel? Hoe kun je dat doel bereiken?
2. Werk vervolgens individueel op papier de vijf punten die in het gesprek aan bod komen uit zowel voor de medewerker als voor de klant.
3. Oefen het gesprek met elkaar. Je mag zelf kiezen of je de rol van medewerker of van de klant op je neemt.

Eindopdracht

Onderwerp: product terugbrengen

Je hebt iets duurs gekocht in een winkel, maar dit ging al na een paar dagen kapot. Je hebt de bon bewaard en je brengt het product terug naar de winkel. Je mag zelf bedenken wat je terug komt brengen en naar wat voor winkel. Let op je toon en de intonatie in het gesprek, stem jouw woordgebruik af op het gespreksdoel en let op de verstaanbaarheid bij het spreken.

Het gesprek moet ongeveer 5 minuten duren.

De volgende punten moeten tijdens het gesprek aan bod komen:

1. Klant: de reden dat je in de winkel bent
2. Klant: hoe het product kapot is gegaan en waarom dat niet jouw schuld was
3. Medewerker: bedenk een oplossing
4. Klant: een vraag over de oplossing van de medewerker
5. Beiden: afronding van het gesprek

Feedback geven

Naam student:

Rol:

<u>Aandachtspunten</u>	<u>Ja/ nee</u>	<u>Top</u>	<u>Tip</u>
Doel van het gesprek Is de boodschap overgekomen? Heeft de klant/ medewerker bereikt wat hij/ zij wilde?			
Toon van het gesprek Formeel/ informeel Boos/ vriendelijk?			
Verstaanbaarheid Intonatie, articulatie, volume			
Woordgebruik Passend bij de situatie? gevarieerd?			
Grammatica Redelijk accuraat gebruik van eenvoudige zinsconstructies			

Antwoordblad bij opdracht 2

Bespreek eerst met een medestudent de goede antwoorden.

Controleer ze dan samen aan de hand van het antwoordblad.

Stel tenslotte vragen aan de docent over wat jullie nog niet begrijpen.

Opdracht A

Tip

1. Begrip tonen

2. Rustig blijven

3. Laten merken dat je het vervelend vindt

4. Met de klant naar een oplossing zoeken

5. Respect tonen voor alle betrokkenen

Welke zin is goed?

a. Ik geef het toe: het is echt heel verwarrend.

b. Neemt u eerst even plaats.

b. Het kan zijn dat mijn collega een fout gemaakt heeft en daar bied ik u mijn excuses voor aan.

a. Ik ga het voor u nakijken in het systeem van de reisorganisatie.

a. Goed dat u langs komt want wij kunnen ook een vergissing maken.

Opdracht B

1. Wat **vervelend** dat uw mobiele telefoon stuk is.

2. Ik kan uw boosheid goed **begrijpen**.

3. U heeft groot **gelijk** dat u dit een slechte service vindt.

4. Ik wil dan ook echt heel graag mijn **excuses** aanbieden!

5. Ik wil dit probleem dan ook graag voor u **oplossen**.

6. Ik heb **helaas** dit toestel nu niet op voorraad, maar kan u een duurder model aanbieden voor dezelfde prijs.